

Drepturile omului în regiunea transnistreană a Moldovei

opinia jurnalistului

Drepturile omului în regiunea transnistreană a Moldovei

opinia jurnalistului

1. Ostacii grafiei chirilice	3
2. Injustiția moldovenească naște monștri peste Nistru	8
3. 22 de ani de atacuri raider și teroare ca-n '37	13
4. Business criminal: Comercializează drepturi și libertăți.....	17
5. Soarta băieților din raioanele de Est: Pușcăriabili în mod automat.....	23
6. Liberă circulație... pentru milițienii lui Șevciuk.....	28
7. CNAS întreține un sistem canceros ce dezbină țara.....	31
8. Troc separatist: Loialitate regimului – tortură la norod	35
9. Regiunea transnistreană – mediatic încă recuperabilă.....	39
10. Conflictul transnistrean, sursă de venituri subterane pentru unii de la Chișinău, Tiraspol și Moscova.....	45

1. Ostaticii grafiei chirilice

Summit-ul UE de la Vilnius a crescut interesul față de Republica Moldova. Echipele de jurnaliști străini nu mai conțin să vină aici. Nu vor întâlniri oficiale. Analizează Moldova și oamenii ei. Vor să vadă cât de mult ne asemănăm și dacă nu cumva suntem periculoși pentru UE. La plecare, la aeroport, mă bat pe umăr și emit „sentința”: „Prea multă confuzie!”. La Chișinău – destul de numeroși politicieni sunt care apără „limba moldovenească” de limba română în limba rusă. În stânga Nistrului – limba română se predă cu grafie chirilică. Încălcându-se drepturile fundamentale - crește încă o generație cu mentalitatea deformată. ONG-iștii nu văd nici un indiciu despre existența vreunui plan de stat care ar opri sau diminua amploarea acestui proces.

În stânga Nistrului se întâmplă lucruri stranii chiar și pentru cei de pe malul drept care nu merg prea des în raioanele de est ale Republicii Moldova. În autoproclamata „rmn” (republică moldovenească nistreană) funcționează numai 8 instituții de învățământ cu predare în alfabet latin, respectiv subordonate autorităților centrale constituționale. Majoritatea sunt în limba rusă (122 școli), doar 3 în limba ucraineană și 32 de școli în română/moldovenească cu grafie chirilică.

În stânga Nistrului se întâmplă lucruri stranii chiar și pentru cei de pe malul drept care nu merg prea des în raioanele de est ale Republicii Moldova. În autoproclamata „rmn” (republică moldovenească nistreană) funcționează numai 8 instituții de învățământ cu predare în alfabet latin, respectiv subordonate autorităților centrale constituționale. Majoritatea sunt în limba rusă (122 școli), doar 3 în limba ucraineană și 32 de școli în română/moldovenească cu grafie chirilică.

Unelte de îndoctrinare

În toate școlile fâlfaie steagul unei republici nerecunoscute de nimeni. La intrare, pe pereți au porterul imens al șefului grupării separatiste Evghenii Șevciuk, dar și povețe despre patriotism, copiate din cărțile lui Lenin și toată simbolică sovietică a statului-fantomă, în mare parte depășită de istorie. Nu lipsește nici „imnul Transnistriei” care începe cu cuvintele: „Trăiască Nistreniamă...” – un pachet întreg de îndoctrinare a tinerei generații, copiat de la sovietici. Toate vin să-l convingă pe elev că Transnistria e țară, Șevciuk e președinte, Moldova e dușmanul numărul 1, iar Rusia e prietenul care trimite generos ajutoare.

În unele școli are loc înlocuirea vechiului sistem de încălzire cu unul nou. Țevile și caloriferele sovietice sunt înlocuite cu instalații moderne turcești. Totul pe banii Rusiei. Baniile nu sunt transmiși în mod transparent școlilor pentru reparații, ci sunt alocați printr-un program „prezidențial”, așa încât și Evghenii Șevciuk să culegă din această donație lauri de lider grijuliu. Printr-un alt program „prezidențial” profesorilor le-au fost mărite salariile. Tot din banii generoasei Rusii.

„Atât am putut salva”

Ciudat, dar dascălii nu fug de jurnaliști. Ce-i drept nu se prea lasă fotografiați, iar ca să poți avea

o discuție sinceră cu ei, nu trebuie să-i întrebi numele. „Știm că unii de peste Nistru ne vorbesc de rău. Da, noi suntem conștienți de faptul că tolerăm anumite neadevăruri, atârnăm pe pereți tot felul de slogane de care ne este rușine. Cel puțin unora dintre noi. Dar ce putem face? De noi nimeni nu are nevoie. Ne-au abandonat aici. Suntem ca niște ostatici. Da, nu e normal să studiezi limba română în grafie chirilică. Când se înecă o corabie, salvezi cât poți. Noi atât am putut salva”, ne-a spus unii dintre profesorii care am discutat pe parcursul mai multor întâlniri, din motive leste ne înțeles, ei ne-au cerut să le păstrăm anonimatul.

În unele localități, după lecțiile de la școală, periodic merg unii și la alte lecții. Se adună pe la casele elevilor, iar profesorii vin le și predau în limba română cu grafie latină în baza unor manuale ale Ministerului Educației al R.Moldova, trecute pe furiș peste pretinsa vamă transnistreană. Nu o fac din convingeri politice sau patriotice față de țara care i-a abandonat, ci pentru că sunt conștienți, ei și părinții lor, că viitorul nu mai poate fi unul sovietic, cu grafie chirilică, iar șansa de a evada din lagărul separatist este de a accede la studii post-liceale la Chișinău. Grafia chirilică nu mai este utilizată nicăieri. Deci, în lipsa unor alternative, de multe ori le este mai convenabil să accepte mai degrabă studii la o școală rusă, care sunt mult mai dotate.

„Încercăm să ne agățăm de orice ață, ca să le oferim măcar lor un alt viitor. Nu e deloc ușor să convingi un elev, care s-a născut și a copilărit aici, că țara lui e Moldova, nu Transnistria, că altele (decât cele din holul școlii) sunt simbolurile statale pe care trebuie să le respecte. În pofida eforturilor noastre, ei pleacă din școală cu niște obișnuințe deformate. Imaginați-vă: în școală li se cere să cânte, la careuri, un imn... al nimănui despre „Nistrenia-mamă”. Se duc în armată și jură credință cui?... Transnistriei separatiste. Asta nu poate rămâne fără consecințe”, susțin profesorii.

Chișinăul neputincios

Vicepremierul Tatiana Potâng, responsabil de probleme sociale în Guvernul central de la Chișinău, ne-a spus că autoritățile constituționale nu pot administra școlile din stânga Nistrului, deoarece accesul la ele le este îngrădit de către forțele separatiste. „Nu vor să ne spună nici măcar câți elevi învață la aceste școli. Refuză absolut orice contact cu noi. Am reușit să atragem în circuitul legal 8 școli de peste Nistru (aici se predă în baza grafiei latine – n.n.) care, știți bine, sunt terorizate permanent. Din această cauză mulți părinți renunță și își mută copiii la școlile administrate de separatiști. Pentru elevii din celelalte școli am facilitat la maximum accesul la studii post-liceale pe malul drept al Nistrului. Toate negocierile se blochează în componenta politică a soluționării diferendului transnistrean. Directorii acestor școli se tem să discute cu noi inclusiv la telefon”, ne-a spus Tatiana Potâng.

Experții organizației „Promo-LEX” care monitorizează cazurile de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană susțin, însă, că acțiunile autorităților constituționale în regiunea transnistreană sunt invizibile și descurajante pentru cei care ar îndrăzni, să adopte o altă poziție în public față de regimul ilegal. „Are dreptate Dna Potâng, oamenilor le este frică să discute cu reprezentanții Statului mai ales la telefon, care cu siguranță se interceptează. Dacă cei din Tiraspol ar afla despre astfel de discuții, profesorii ar fi învinuiți de „trădare de Patrie”, sau li s-ar încena conflicte de muncă. Drept rezultat, în ambele scenarii profesorii și-ar pierde locul de muncă, care le asigură un minim necesar de supraviețuire. De ce ar risca și care ar fi finalitatea unor astfel de discuții cu autorităților. Experiența ne demonstrează că în astfel de situații autoritățile nu oferă

nici un suport victimelor din regiune. În lipsa unei politici complexe a Statului de susținere a locuitorilor din regiune, totul este și pare confuz”, ne-a declarat Ion Manole, directorul Asociației „Promo-LEX”.

Incidentul de acum o săptămână de la liceul „Lucian Blaga” din Tiraspol (una din cele 8 instituții cu alfabet latin), când miliția locală a invadat instituția și au interogată directorul, scoate la iveală un paradox: forțele represive își arogă drepturi de autoritate legală (interoghează, percheziționează, întocmesc procese verbale) în timp ce autoritățile constituționale nu aplică legea și nu respectă procedurile legale obligatorii. Nu întotdeauna identifică persoanele care încalcă Legea, intrând abuziv în clădirea liceului. Nu sunt citați la procuratură. Culmea, miliția locală pune presiuni administrative și financiare asupra administrației liceelor.

Interviu cu directorul executiv al Asociației „Promo-LEX”, Ion Manole:

Unde credeți că s-a greșit de s-a ajuns la această stare de anormalitate, când copiii din regiunea transnistreană sunt nevoiți să învețe limba română în baza grafiei chirilice?

Ion Manole: După războiul moldo-rus din 1992, administrația separatistă a forțat toate instituțiile de învățământ din regiune să revină la alfabetul chirilic. Au fost numeroase tentative ale unor colective de pedagogi sau părinți și elevi, care au încercat să apere dreptul lor de a studia conform programului educațional constituțional și de a rămâne în câmpul legal educațional. Însă, din cauza indiferenței și incompetenței autorităților constituționale oamenii au cedat presiunilor, intimidărilor și persecuțiilor la care au fost supuși direct sau indirect de către cei ce au preluat controlul asupra Est-ului țării. În calitate de exemplu o să invoc cazul a 4 școli din raionul Grigoriopol, care prin 1999-2000 au cerut să li se permită să revină sub jurisdicția autorităților constituționale. O singură instituție a reușit acest lucru (actualul Liceu Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt” evacuat ulterior într-o altă localitate). Reprezentanții celorlalte trei instituții au cedat după numeroase presiuni și intimidări, iar autoritățile constituționale s-au limitat la enunțarea unor declarații cu caracter politic. După aceste riscuri asumate în zadar de către locuitorii din Transnistria și mai ales după atacurile asupra instituțiilor respective în 2004, nu s-au mai înregistrat solicitări de a trece de la alfabetul chirilic la cel latin.

Există, totuși, 8 școli în regiunea transnistreană unde grafia latină a supraviețuit. De ce în cazul lor s-a putut, iar în cazul altor școli de limbă română – nu?

Ion Manole: În cazul acestor școli s-a reușit doar datorită curajului și insistenței părinților, elevilor și mai ales a profesorilor acestor 8 instituții de învățământ. Pe parcursul ultimilor 10 ani am avut ocazia să discut sau să particip la diverse discuții despre problemele școlilor. Uneori chiar am avut impresia că pentru unii funcționari de la Chișinău ar fi mult mai simplu dacă administrațiile școlilor ar accepta să treacă sub controlul administrației de facto, scutindu-i astfel de eforturi, probleme și critici. Adevărații luptători pentru dreptul la educație în Est-ul Republicii Moldova sunt profesorii celor 8 instituții de învățământ (Liceul „Alexandru cel Bun”, Tighina; Liceul „Ștefan cel Mare”, Grigoriopol; Liceul „Lucian Blaga”, Tiraspol; Liceul „Evricea”, Rîbnița; Liceul „Mihai Eminescu”, Dubăsari; Gimnaziul Corjova, Dubăsari; Gimnaziul Roghi, Dubăsari; Gimnaziul Internat pentru copii orfani, Tighina). Anume directorii, profesorii și părinții de acolo sunt cei care au rezistat numeroaselor acțiuni de intimidare, persecutare și amenințare.

Conform datelor OSCE, în ultimii ani, numărul copiilor la cele 8 școli cu predare în baza grafiei latine din regiunea transnistreană a scăzut de la 5.500 la numai 1.500. De ce pleacă copiii din aceste școli? Și unde se duc?

Ion Manole: În general numărul elevilor în întreaga R. Moldova scade constant în ultimii ani, însă atât de dramatică este situația numai în instituțiile persecutate din stânga Nistrului. Hărțuirea și intimidarea părinților, dar și frica multor părinți de a lăsa copiii lor să învețe într-o instituție aflată permanent sub presiune sunt principalele motive pentru care numărul elevilor scade. De asemenea, constatăm și o scădere a numărului de persoane care gândesc liber. În ultimii 20 ani a crescut o altă generație, influențată și educată de propaganda locală – o generație care nu cunoaște realitățile și care respinge orice idee de reintegrare. Familiile tinere nu-și pot imagina ca odraslele lor să studieze în grafia latină. Totodată, probabil cea mai evidentă cauză a scăderii numărului de elevi în aceste școli este micșorarea dramatică a numărului de vorbitori ai limbii române în acest teritoriu – o consecință a politicii dure de rusificare a populației. Deși sunt oficial declarate 3 limbi „oficiale” (moldoveneasca/româna, rusa și ucraineana) în regiune nu funcționează decât limba rusă.

Ce șanse de a se integra în circuitul educațional post-liceal al Republicii Moldova au copiii care studiază în școlile cu grafie chirilică din regiunea transnistreană?

Ion Manole: Deocamdată șansele sunt destul de reale, deoarece autoritățile constituționale au creat totuși condiții accesibile de integrare și adaptare pentru toți cei care doresc să studieze ulterior în instituțiile constituționale. Însă, situația se schimbă. Apar aspecte conflictuale între cei din regiunea transnistreană care au studiat în cele 8 instituții de învățământ cu grafie latină și cei ce au studiat în instituțiile subordonate regimului separatist, deoarece unii abuzează de beneficiile oferite de Chișinău, în timp ce alții sunt revoltați de acest lucru.

În regiune, în unele școli Rusia finanțează modernizarea sistemului de încălzire, iar unele state Occidentale și instituții internaționale la fel oferă sprijin financiar pentru diverse necesități ale școlilor. De ce nu face asta Chișinăul?

Ion Manole: Pentru că mulți funcționari de la Chișinău nu au nici cea mai vagă idee despre situația reală din teren. Iar dacă nu cunosc problemele și situația reală, nu au cum să poată analiza situația și nu pot veni cu propuneri eficiente. Noi am constatat că unii dintre ei nici nu sunt capabili să înțeleagă sensul recomandărilor venite din partea societății civile, din partea locuitorilor din regiune sau a unor instituții internaționale. Finanțarea unor obiective sociale în regiunea transnistreană trebuie ținută în vizor de către autoritățile constituționale, însă toate aceste proceduri trebuie efectuate conform prevederilor legislației naționale și cu implicarea/participarea structurilor constituționale.

Cum putem readuce într-un câmp al normalității acele școli?

Ion Manole: Dacă vorbim de școli, atunci Ministerul Educației de la Chișinău trebuie să analizeze fiecare aspect - de la conținutul manualelor, metodologiile de predare, respectarea drepturilor fundamentale ale elevilor, părinților și profesorilor până la asigurarea și dotarea minimă a

instituțiilor de învățământ din regiune, pentru a asigura condiții minime și egale tuturor elevilor și profesorilor, locuitori și cetățeni ai teritoriului de care sunt responsabili, fără nici o excepție sau discriminare. Numai o analiză sub toate aspectele a situației poate genera o listă de pași concreți necesari pentru revenirea la normalitate. O minune nu poate apărea fără înțelegerea profundă a lucrurilor și fără efort coordonat.

„Promo-LEX” reprezintă la CtEDO interesele copiilor și părinților școlilor românești atacate și devastate de forțele separatiste în 2004. Ce implicații rusești s-au constatat în evenimentele de atunci?

Ion Manole: Principala concluzie a Curții este faptul că regimul separatist nu ar fi putut supraviețui fără sprijinul continuu de natură militară, economică și politică din partea Federației Ruse. Regretabil este faptul că Rusia continuă politica dublelor standarde. Pe de o parte declară că recunoaște și respectă suveranitatea și integritatea teritorială a R.Moldova, iar pe de altă parte intervine brutal, obraznic și ilegal în treburile interne ale statului nostru, contribuind astfel la încurajarea și tolerarea încălcării drepturilor și libertăților fundamentale a unui număr mare de persoane din R.Moldova. După condamnarea Rusiei în dosarul școlilor (Catan s.a. c. Moldova și Rusia) prin care a fost obligată să achite peste un milion de Euro celor 170 de victime, mulți locuitori ai regiunii au sperat că Rusia își va tempera agresivitatea și va cere administrației separatiste să respecte drepturile fundamentale ale omului. Cu regret, constatăm că Rusia mai degrabă este dispusă să achite anumite despăgubiri decât să respecte drepturile omului și propriile angajamente internaționale.

Zilele acestea miliția locală a descins din nou la liceul „Lucian Blaga” din Tiraspol. Se pare că forțele separatiste folosesc aceste școli ca pârghie de presiune asupra Chișinăului. Cât de mare este pericolul ca scenariul din 2004 să se repete acum?

Ion Manole: Instituțiile de învățământ subordonate autorităților constituționale rămân cele mai nevralgice pârghii pentru destabilizarea situației. Școlile, adică profesorii, elevii și părinții lor rămân ostacii regimului separatist, iar acest lucru este grav, inadmisibil chiar, în condițiile în care sunt implicați diverși actori: OSCE cu mandat foarte clar, Ucraina care poate și trebuie să ajute la detensionarea situației și la rezolvarea problemei. Îmi permit să cred că situația de astăzi este o consecință a incompetenței de care au dat dovadă, pe lângă autoritățile constituționale ale R.Moldova, unii actori implicați în identificarea soluțiilor: în primul rând Rusia și OSCE. Cum altfel putem explica faptul că după 20 ani de presupuse negocieri, încă nu există nici un instrument de apărarea a drepturilor celor aproximativ 500 mii de locuitori rămași în regiune? Nu a existat și nu există un instrument de monitorizare a situației sub aspectul drepturilor și libertăților fundamentale.

Dacă ne referim concret la noile presiuni asupra școlilor, credem că este o consecință a unor recomandări neinspirate, ce se regăsesc într-un raport OSCE. În ianuarie 2013 acestor 8 instituții de învățământ, contrar legislației naționale și constatărilor Curții Europene, li s-a recomandat să se înregistreze. Se considera că prin obligarea școlilor de a se înregistra la Tiraspol, presiunile asupra acestor instituții de învățământ vor scădea în intensitate sau vor dispărea. Din start am prevăzut un risc sporit pentru o astfel de procedură și am rugat pe cei de la OSCE să nu recoman-

de propuneri, care ar complica situația acestor instituții. Astăzi, școlile sunt sub presiune din nou, iar motivul este faptul că acestea sunt înregistrate și respectiv trebuie să respecte condițiile impuse de către administrația de facto.

Mai mult ca atât, o astfel de procedură este ilegală din punct de vedere juridic, deoarece instituțiile respective sunt instituții de învățământ, înregistrate conform legislației naționale și Legea nu prevede un alt statut sau o altfel de înregistrare pentru ele pe teritoriul R.Moldova.

2. Injustiția moldovenească naște monștri peste Nistru

Analiza fenomenului violenței domestice în regiunea transnistreană scoate la iveală, prin ricoșeu, o realitate șocantă. În general, prin inacțiunile sale și neaplicarea legii, Chișinăul a lăsat de izbeliște populația din estul țării. Astfel, a făcut totul pentru a pierde încrederea și respectul cetățenilor din Transnistria față de țara lor R.Moldova, dar și față de valorile democratice ori statul de drept. Deja de peste 20 ani, din nepăsare, iar alteori din teama de a pierde bani din buget sau din anumite fonduri internaționale, mulți dintre funcționarii de la Chișinău au adoptat atitudini greu de explicat ori justificat din punct de vedere legal, fortificând astfel inconștient regimul ilegal de la Tiraspol pe banii oferți de comunitatea internațională. Chișinăul oficial ezită să se impună ca autoritate constituțională în regiunea transnistreană, iar prin aceasta aruncă cetățenii de acolo în brațele unor pseudo-instituții, aflate în afara oricărui control sau proces de monitorizare, corupte, netransparente și nedemocratice, create de regimul ilegal ca să fortifice iluzia funcționării „statului” nerecunoscut de către nimeni.

Au trecut peste două decenii de când Rusia a rupt în două, prin război, Republica Moldova, creând în mod deschis „republica moldovenească nistreană” ca să hărțuiască și să mențină restul teritoriului țării în sfera sa de influență. Oficial, nici măcar Rusia nu-și recunoaște creatura, invocând cu orice ocazie faptul că recunoaște integritatea teritorială a Moldovei. Debusolați, funcționarii de stat de la Chișinău nu știu cum să gestioneze această stare de lucruri și se comportă aidoma unui echipaj mahmur al unui submarin la 100 de metri adâncime, care are pârgii de dirijare a vasului, dar aplică haotic propulsoarele, care nu fac nimic ori apasă butoanele fără noimă și, în loc să iasă la suprafață, se scufundă.

Timp de 20 de ani, Chișinăul nu s-a impus în nici un fel ca autoritate constituțională în regiunea transnistreană, ceea ce i-a descurajat chiar și pe cei mai vehemenți oponenți locali ai regimului separatist. Chișinăul pur și simplu nu a creat structuri constituționale la care cei din stânga Nistrului să poată apela. De ce? Oficial, „pentru a nu tensiona situația”; „pentru că ele (aceste structuri) oricum nu vor putea funcționa”; „pentru că Moldova nu poate exercita controlul asupra raioanelor de Est...”. Sunt răspunsuri oficiale pe care ONG-urile și jurnaliștii le primesc la inter-

Timp de 20 de ani, Chișinăul nu s-a impus în nici un fel ca autoritate constituțională în regiunea transnistreană, ceea ce i-a descurajat chiar și pe cei mai vehemenți oponenți locali ai regimului separatist. Chișinăul pur și simplu nu a creat structuri constituționale la care cei din stânga Nistrului să poată apela.

pelările trimise autorităților constituționale. Sunt răspunsuri jenante și formale ce trădează o lipsă totală de interes a autorităților de la Chișinău de a demonta, unealtă cu unealtă, piramida separatistă și a instaura o anumită ordine a lucrurilor, a crea anumite instrumente eficiente de apărare a drepturilor fundamentale și garantate constituțional persoanelor ce locuiesc sau tranzitează zona.

Avem legi, dar nu se aplică

Partenerii de dezvoltare, prietenii europeni și occidentali ai Moldovei au cerut în mod constant politicienilor moldoveni să implementeze reforme care să aducă ordine, respect și transparență în procesul de democratizare al societății și Statului. Ca urmare, au fost votate unele legi și modificări menite să scoată R.Moldova din zona instabilității și a tranziției, iar Chișinăul s-a pomenit în fața unui pupitru cu multe butoane, fiecare buton reprezentând o puternică pârghie legală, pașnică și necesară, totodată capabilă să ofere autorităților constituționale posibilitatea de a-și onora obligațiile față de toți locuitorii și cetățenii țării, inclusiv față de cei din Transnistria.

Amendarea, în 2003, a Legii nr.514-XIII privind organizarea judecătorească este doar un exemplu. Conform acestei legi, votate de Parlamentul de la Chișinău, este necesară crearea instanțelor judecătorești de circumscripție (teritoriale) pentru municipiile Tighina (Bender) și Tiraspol, precum și raioanele Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol și Slobozia. Locuitorii raionului Camenca au fost arondați la Judecătoria Râbnița.

43 de funcții vacante de magistrate

Judecătoria Tiraspol, unde urmau să activeze 17 judecători, nu a fost creată nici până astăzi (!). Judecătoria Camenca la fel nu există, iar Judecătoriile teritoriale Râbnița, Grigoriopol, Slobozia nu întrunesc condițiile unor instanțe. Acestea nu dispun de un sediu separat și de personal necesar, aflându-se în incinta sediilor altor instanțe judecătorești (Rezina, Chișinău și, respectiv, Ștefan Vodă). Numărul judecătorilor este mai mic decât cel prevăzut de Legea privind organizarea judecătorească. Astfel, Curtea de Apel Bender funcționează cu 3 judecători din 10 necesari, Judecătoria Bender - cu 4 din 6, Judecătoria Slobozia - cu 1 din 5, Judecătoria Grigoriopol - cu 1 din 4, Judecătoria Râbnița - cu 1 din 9, Judecătoria Dubăsari - cu 2 din 4. Prin urmare, constatăm un deficit total de 43 de magistrați necesari pentru regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Mecanismul național complet există doar pentru raionul Dubăsari și mun. Bender. În aceste localități există poliție, procuratură și instanțe de judecată (nu discutăm acum despre modul în care își exercită atribuțiile). În rest, sistemul pur și simplu nu a fost creat, prin aceasta autoritățile constituționale cedând, de bună voie, atribuțiile de efectuare a justiției regimului ilegal.

Argumente

Deseori, îi auzim, în cadrul emisiunilor televizate, pe politicienii de la Chișinău spunând că este inutilă dislocarea acestor structuri, pentru locuitorii din stânga Nistrului, în localitățile aflate sub jurisdicția constituțională, invocând presupunerea că locuitorii din regiune nu vor apela la ele. Și, în baza acestei false presupuneri, se renunță din start la o pârghie, este ignorată legislația (inclusiv legea invocată mai sus). Am scris „falsă presupunere” și invocăm convingerea că respectivele in-

stituții nu vor fi asaltate de locuitorii de pe malul stâng al Nistrului, însă dacă angajații acestor instituții vor da dovadă de onestitate și profesionalism, cu siguranță toată lumea va avea de câștigat, în primul rând cetățeanul care va obține o protecție și un suport real din partea statului său. Iată doar 3 argumente: 1. ONG-urile care se ocupă de respectarea dreptului omului din regiunea transnistreană sunt asaltate de plângeri ale locuitorilor raioanelor de Est care invocă acte de injustiție strigătoare la Cer. 2. Structurile pretins „statale” inventate de regimul separatist sunt atât de corupte și compromise, încât sunt percepute de locuitorii de acolo ca niște locații de stoarcere de bani și proprietăți prin bătaie, teroare și șantaj. 3. Numărul litigiilor soluționate de judecătoriile Bender (cu sediul în satul Varnița) și Judecătoria Dubăsari (cu sediul în satul Ustia) dovedesc că cetățenii apelează la aceste instituții ale statutului moldav, odată ce mecanismul este creat.

Și, la urma urmei, nu politicienii trebuie să fie cei care decid aplicarea legii deja în vigoare. Legea e lege și nimeni nu are voie să o încalce sau ignore. Instituțiile trebuie create, judecătoriile trebuie să aibă sediu, judecătorii trebuie numiți în funcție și ei își vor crea singuri mecanismul în baza căruia își vor exercita atribuțiile, reieșind din legislația în vigoare.

Mojici cu mentalitate URSS – femei bătute fără milă

Fără autorități constituționale la îndemână, locuitorii din raioanele de est sunt nevoiți să apeleze la milițienii, procurorii și pseudo-judecătoriile create ilegal și subordonate regimului separatist. Între acestea și administrația regiunii funcționează o înțelegere tenebră ce le dă mână liberă funcționarilor din așa-zisele instituții judiciare și de forță să estorcheze bani și bunuri de la populație, de multe ori în baza unor suspiciuni sau materiale probatorii inventate sau intenționat denaturate, pentru a beneficia de o mită mai consistentă.

Având aceste pâghii nocive plus o mentalitate sovietică înrăită, exponenții structurilor transnistrene de forță sunt chemați să intervină inclusiv în cazurile de violență domestică. Victimele acestui tip de violență nu au alternativă în momentul în care sunt agresate. Ele cer ajutor milițienilor pentru a opri, cel puțin pentru moment, violența fizică la care sunt supuse, fiind conștiente că urmează un proces dureros de umilință la comisariat – acolo unde milițienii le țin, mojicește, lecții femeilor agresate despre superioritatea bărbatului în raport cu femeia. Această situație este caracteristică pentru întreaga R.Moldova, însă în regiunea transnistreană, victimele sunt lipsite de puținele instrumente juridice ce există în dreapta Nistrului.

În regiunea transnistreană nu există nici un centru de reabilitare a victimelor violenței domestice și nici un centru de reabilitare a agresorilor. Singura instituție de plasament temporar care funcționează poate adăposti 6 persoane. Doar că pentru a beneficia de serviciile acestei instituții, victimele trebuie să întrunească două condiții: mama agreastă trebuie să aibă copil mai mic de 6 luni sau să fie în ultima lună de sarcină.

Ivan Cebotaru: „Anunțăm bătașii în căutare”

Referindu-se la modul desoluționare a cazurilor de violență domestică de către poliția din Tighina, comisarul Ivan Cebotaru ne-a spus că polițiștii încearcă să aplice legislația, dar deseori sunt împiedicați de milițienii transnistreni: „Mai întâi le trimitem bătașilor citație să se prezinte la or-

ganul de urmărire penală. Dacă nu se prezintă, persoana respectivă este anunțată în căutare și mai departe mergem conform procedurii”, a spus el. Întrebat cât de cooperanți sunt milițienii transnistreni în astfel de cazuri, Cebotaru a răspuns: „Milițienii sunt cât de cât cooperanți, dar șefii lor ne pun piedici. Problema capătă imediat conotații politice și totul se complică”. Deci, crima, violența sau fărâdelegea poate fi ascunsă după perdeaua politică/politicului. Dacă este așa, atunci, Transnistria este raiul celor ce doresc sau încalcă legea. Deoarece nimeni din cei ce încalcă drepturile omului, principiile și normele juridice nu pot fi și nici nu sunt cumva responsabilizați și sancționați, fenomenul impunității este omniprezent în regiune, iar cei ce servesc regimul ilegal (în mare parte fiind și ei cetățeni ai R.Moldova cu acte în regulă) nu au nici o rețineră atunci când vor sau li se cere să își bată joc de un om.

Fenomen de proporții îngrozitoare

Deși structurile ilegale de forță și statisticile „oficiale” încearcă să tăinuiască amploarea fenomenului violenței domestice, problema este una din în ce mai acută în regiune și afectează integritatea psihică a multor copii. Funcționează acolo o „linie fierbinte” pentru semnalizarea cazurilor dificile în familie. Conform datelor afișate de unele ONG-uri, circa 1/3 din apelurile parvenite la linia fierbinte în luna noiembrie 2013 se referă la violența domestică, însă din cauza lipsei mecanismului necesar, de regulă victimele nu pot rezolva problemele și sunt forțate să îndure în continuare consecințele.

Interviu despre amploarea fenomenului violenței domestice în regiunea transnistreană cu juristul „Promo-LEX”, Lilia Potâng:

Ce mecanisme de combatere a violenței domestice sunt aplicate în regiunea transnistreană în condițiile în care acolo nu funcționează nici legile moldovenești, nici convențiile internaționale?

Lilia Potâng: În raioanele de est ale Republicii Moldova nu există o ”lege specială” privind prevenirea și combaterea violenței în familie. Astfel, cazurile care implică violența în familie sunt tratate și pedepsite în baza prevederilor codului penal regional sau ale codului contravențiilor administrative - de exemplu, prin prisma prevederilor referitoare la cazurile de omor, vătămări corporale grave sau medii, atentat la viață, etc.

În regiunea transnistreană nu există nici un centru de reabilitare a victimelor violenței domestice și nici un centru de reabilitare a agresorilor. Singura instituție de plasament temporar care funcționează poate adăposti 6 persoane. Doar că pentru a beneficia de serviciile acestei instituții, victimele trebuie să întrunească două condiții: mama agreează trebuie să aibă copil mai mic de 6 luni sau să fie în ultima lună de sarcină.

Ce se întâmplă la modul practic atunci când, un locuitor al regiunii transnistrene se plânge poliției moldovenești de rele tratamente în familie? Ce întreprind autoritățile constituționale?

Lilia Potâng: O parte din regiunea transnistreană se află în afara controlului organelor constituționale ale R.Moldova, ceea ce înseamnă că victimele violenței în familie nu pot beneficia de

o protecție efectivă din partea statului. Acesta este unul din considerentele pentru care victimele ezită să ceară ajutor autorităților constituționale. Recent, Asociația Promo-LEX a acordat asistență juridică indirectă unei victime a violenței în familie din or. Tiraspol. Conform declarației ei, miliția din regiune refuză să intervină în cazurile de violență în familie sub diverse motive, exercitând presiuni psihologice. Dimpotrivă, miliția locală încearcă să invoce tezele biblice prin care se explică necesitatea supunerii femeii față de bărbat. Doamna a fost luată în derâdere și trimisă acasă, în focarul de conflict, refuzându-i-se înregistrarea plângerii. Milițienii i-au spus că nu vor să se implice în probleme familiale. Nici autoritățile constituționale nu au reacționat adecvat. Fiind întocmită cererea de eliberare a ordonanței de protecție a victimelor violenței în familie, în baza prevederilor legislației naționale, judecătorul Judecătoriei Grigoriopol, a refuzat verbal primirea respectivei cereri, motivând că nu are nici un rost și chiar dacă o va primi și va elibera ordonanța de protecție, acest lucru nu va ajuta victima în nici un fel.

Ajutați-ne să înțelegem amploarea fenomenului violenței în familie în regiunea transnistreană. Există vreo evaluare în acest sens?

Lilia Potîng: Conform ultimelor rapoarte din domeniu, fiecare a patra femeie din regiunea transnistreană (aflată în relații de căsătorie sau concubinaj) a fost supusă actelor de violență fizică în familie. În primele 9 luni ale anului 2012, la telefonul de încredere pe problemele violenței în familie din regiune au parvenit 134 de apeluri legate de violența în familie. Numărul se află în creștere – numai în noiembrie 2013 s-au înregistrate 52 de apeluri privind actele de violență în familie.

Cât de des îndrăznesc victimele violenței domestice să ceară ajutor milițienilor? Ce măsuri întreprind aceștia?

Lilia Potîng: Din informațiile noastre, majoritatea victimelor, în lipsa unui mecanism eficient, ezită să apeleze după ajutorul organelor locale, ținând cont de specificul procedurilor și umilințele în cadrul anchetei sau procesului judiciar. De regulă, un caz de violență domestică în regiunea transnistreană, se finisează fie cu izolarea făptuitorului pe un anumit termen (în funcție de consecințe), cu determinarea la împăcare, fie cu părăsirea domiciliului de către victimă. În lipsa unui mecanism eficient, majoritatea victimelor ezită să apeleze la ajutorul organelor locale inclusiv din cauza procedurilor umiltoare.

Există vreo „lege” sau orice alt act, să zicem „oficial”, emis de autoritățile separatiste care ar proteja în vreun fel victimele violenței în familie?

Lilia Potîng: În regiune nu există o lege specială (există doar un proiect de lege) privind prevenirea și combaterea violenței în familie.

3. 22 de ani de atacuri raider și teroare ca-n '37

“Închisoarea în Transnistria reprezintă o pedeapsă în primul rând pentru familia ”deținutului”, rămasă în libertate. Aceasta trebuie să îndure lipsuri ca să poată plăti taxele de grup (la „obșciak”), pentru supraveghetori („smotriașcie”) pentru diverși tipi din presupusa procuratură („sledak”), etc. Celor care nu plătesc li se pot crea condiții să se spânzure cu cearșaful. Poate părea straniu că am ales acest citat ca început de articol despre dreptul de proprietate al locuitorilor de pe malul stâng al Nistrului, dar pușcăria este, practic, inevitabilă pentru oricine se aventurează și are succes în afaceri în regiunea controlată de regimul separatist. Este un citat pe care l-am extras din discuția purtată cu o rudă foarte apropiată a unui om de afaceri care zace de ani de zile în pușcăriile din regiunea transnistreană.

Participarea formală la proces a unui avocat din regiunea transnistreană costă de la 200 \$ până la 1500 \$. Aceștia cel puțin își recunosc rolul de simpli asistenți la proces. Ei de regulă încearcă să convingă clientul să își recunoască vinovăția. De ce? Pentru că e mai simplu și mai sigur. Pentru că așa e mai bine pentru toată lumea, cu excepția victimelor.

Acolo, după gratii, în Transnistria toate au un preț și totul se rezolvă cu bani:

Telefon – 100 \$ pentru o lună

Recepționarea coletului de la părinți cu conținut integral – 20 \$

Recepționarea coletului cu reținerea produselor care le plac gardienilor – 10 \$

Asistență medicală – 300 \$

Răscumpărarea neoficială a deținutului (businessman) – de la 100.000 \$ la 200.000 \$

Răscumpărarea neoficială a deținutului (persoană simplă) – 20.000 \$

Permisivitatea de a îmbrățișa învinuitul de către rude în drum spre sala de judecată – 40 \$

Plimbarea cu 30 de min mai mult – 60 \$

Soluționarea conflictului transnistrean este doar simulată. Și aceasta devine o certitudine pentru oricine încearcă să clarifice, pentru sine, măcar un singur caz de întemnițare în Transnistria a unui om, mai ales dacă el mai e și businessman. În pușcăriile din estul țării zac și oameni care, prin activitățile lor economice desfășurate în regiunea transnistreană, au străpuns interesele financiare ale unor demnitari de la Chișinău. Unii nu s-au oprit la timp și, pentru că în partea dreaptă a Nistrului avem europenii cu ochii pe justiție, i-au băgat arbitrar la pușcărie peste Nistru – acolo unde nu există reguli, lege sau responsabilitate, dar există afacerile lor deja puse pe roate, numai bune de acaparat cu japca.

Șantaj fără scrupule

În izolatoarele întunecate urmează o porție de șantaj: „Ori îți asumi vina și semnezi toate hârtiile acestea și faci tu pușcărie, ori mâine fiul tău va fi prins chipurile cu droguri... {fundul lui ar fi la căutare în pușcărie}. Datorită unor astfel de metode presupusele organe de drept obțin destul de ușor recunoașterea vinovăției în multe dintre cazurile instrumentate și fabricate cu scopul de a storce bani.

Urmează niște pseudo-procese de judecată al căror scop este nu aflarea adevărului, ci umilirea și distrugerea morală a presupusului „inculpat”, a rudelor acestuia care în final acceptă să platească.

Participarea formală la proces a unui avocat din regiunea transnistreană costă de la 200 \$ până la 1500 \$. Aceștia cel puțin își recunosc rolul de simpli asistenți la proces. Ei de regulă încearcă să convingă clientul să își recunoască vinovăția. De ce? Pentru că e mai simplu și mai sigur. Pentru că așa e mai bine pentru toată lumea, cu excepția victimelor.

Participarea unui avocat din Chișinău la un proces în regiunea transnistreană costă 1000 \$ și mai mult. Adăugăm aici și costurile pentru transport, etc. Însă acestora le sunt create obstacole enorme. Puțini rezistă, acceptă sau doresc să apere pe cineva în Transnistria.

Participarea unui avocat din Chișinău la un proces în regiunea transnistreană costă 1000 \$ și mai mult. Adăugăm aici și costurile pentru transport, etc. Însă acestora le sunt create obstacole enorme. Puțini rezistă, acceptă sau doresc să apere pe cineva în Transnistria.

Viața în penitenciarele transnistrene este un calvar. Cine nu plătește este deținut în celule a câte 60 de persoane – unii bolnavi de TBC, SIDA și plini de păduchi. Sunt cazuri, când rudelor inculpaților li se permite să facă chiar reparație în celule, să le doteze cu televizor... Numai că uneori se întâmplă că după ce termină reparația, celulele se „vând” altor deținuți care au înțeles mai devreme cum funcționează circuitul financiar în închisoare. De sărbători, „gardienii” cu influență trebuie să primească cadouri de la rudele deținuților. Cadouri scumpe sau plicuri cu bani. Astfel, deținutul s-ar putea bucura de anumite privilegii, iar durata acestor privilegii depinde de cât de impresionat a fost „gardianul” de cadoul primit.

Reintegrarea subterană s-a produs!

Vitalie Eriomenco locuia de 11 ani în raionul Slobozia, puțin la sud de Tiraspol. Era fondatorul a patru firme și directorul a trei dintre ele: un combinat de panificație, o fabrică de bere și una de băuturi răcoritoare. Întreprinderile erau imense pentru Transnistria. Aveau 500 de angajați și venituri anuale de peste 800.000 USD. A legalizat firmele la Chișinău, la Camera Înregistrării de Stat și a început să aducă pâine ieftină și în dreapta Nistrului, la Căușeni și Anenii-Noi. 6 brutării din regiune, care au început să suporte pierderi, i-au expediat un demers ex-președintelui interimar de atunci Mihai Ghimpu în care menționau că o brutărie din Transnistria ar vinde pâine necalitativă pe malul drept. Scrisoarea a nimerit la Guvern. Convocați în ședință, responsabilii de la Centru pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupție, de la Vamă și MAI au primit indicații să nu mai permită trecerea peste așa-zisa „vamă” a mașinilor SRL „Combinatul de panificație din Slobozia”. CCCEC (actualmente CNA) a cerut Departamentului de Standardizare să retragă avizul eliberat Combinatului din Slobozia.

Departamentul Standardizare a executat imediat și a fost acționat în judecată de către furnizorul de pâine din Slobozia. Deoarece procesul era monitorizat de Misiunea EUBAM, Departamentul Standardizare a cedat, dar SRL „Combinatul de panificație din Slobozia” așa și nu a mai transportat pâine pe malul drept. Pur și simplu nu i s-a mai permis. Asta se întâmpla în 2010, iar în martie 2011, Vitalie Eriomenco a fost arestat la Tiraspol de către angajații *VBOII-ic (un fel de*

departament care chipurile ar lupta cu crimele economice). Șef al acestui departament era pe atunci **Andrei Viktorovici Mejinski** (actualmente director la întreprinderea din regiunea transnistreană „Tirotext”) nimeni altul decât fratele lui **Valentin Mejinschi** fost șef al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției al Republicii Moldova. Fabula arestării și detenției lui Eriomenco este una complicată și lungă. La ea vom reveni. Pe scurt: un co-acționar, **Victor Petriman**, politician separatist, membru în Consiliul Raional Slobozia, cu unchi (Vasile Moraru) “deputat” în sovietul suprem de la Tiraspol, a vrut să-l deposeze de acțiuni, de casă și avere. Așa funcționează lucrurile în Transnistria, un stat artificial cu structură mafiotă, în care miliția își folosește toate resursele pentru a stoarce bani de la oameni.

În ultimii 22 de ani, în zona de est a Republicii Moldova s-a dezvoltat un sistem paralel, care a instituit reglementări proprii, nesocotind normele constituționale și dreptul internațional. Reglementările respective favorizau un grup de persoane, care au transformat această zonă într-o zonă gri a Europei, în care drepturile omului nu pot fi garantate.

*„Ce i s-a întâmplat lui Vitalie Eriomenco se numește **“atac raider”**, susține juristul “Promo-LEX”, Alexandru Zubco. “Cineva pune ochiul pe o afacere care merge bine și își folosește toate resursele și legăturile politice pentru a crea un context legal justificativ pentru însușirea bunurilor râvnite”.*

Soluția „Cearșaful”

Milițienii le inventează dosare și fabule penale. După ce epuizează toate metodele de tortură fizică, iar deținuții refuză în continuare să-și pună semnătura pe declarații false, iau ca ostatici mame, soții însărcinate, copiii sau tați bătrâni și-i hărțuiesc. E o rețetă care nu dă greș: omul, lipsit de orice sprijin și sleit de puteri, acceptă tot ce i se cere

pentru ca cei dragi să fie lăsați în pace.

Cei care ajung în arestul miliției sunt practic pierduți. Nu există pentru ei instrumente de apărare într-un stat nerecunoscut de comunitatea internațională. Unii au murit..., alții “s-au sinucis” în închisoare. Săptămânal, în pușcăriile din regiunea transnistreană se sinucid 2-3 deținuți... cu cearșaful. A devenit, parcă, o modă. Niște decese mai mult decât suspecte dacă ținem cont de faptul că în nici unul din cazuri nu s-a întâmplat ca sinucigașii să fi stat singuri în celulă. În regiunea transnistreană în genere nu există celule în care să stea mai puțin de 6 persoane.

Alexandru Postica, Directorul Programului Drepturile Omului Asociația „Promo-LEX”

În ultimii 22 de ani, în zona de est a Republicii Moldova s-a dezvoltat un sistem paralel, care a instituit reglementări proprii, nesocotind normele constituționale și dreptul internațional. Reglementările respective favorizau un grup de persoane, care au transformat această zonă într-o zonă gri a Europei, în care drepturile omului nu pot fi garantate.

Constituția locală („rnm”) garantează dreptul de proprietate, însă nu prevede obligația de a garanta creanțele asupra sa și nici răspunderea politică ori juridică, inclusiv pentru violarea dreptului de proprietate. Inconsistența și imposibilitatea realizării acestei garanții rezultă din prevederea declarativă că oricine poate fi lipsit de proprietatea sa în baza unei presupuse decizii

judecătorești, fără a se indica motivele pentru care persoana poate fi lipsită de proprietate. Prin urmare, lipsirea de proprietate este lăsată la discreția presupuselor instanțe de judecată, caracterul politizat al cărora este cunoscut, mai ales că toți “judecătorii” sunt numiți de către liderul de facto. Legislația națională a R.Moldova este respinsă și ignorată în regiune de către cei ce dețin controlul asupra teritoriului, chiar dacă de fapt mulți din cei ce servesc regimul ilegal sunt cetățeni ai R.Moldova. Confuz nu?

Deși administrația secesionistă a încercat să copieze legislația Federației Ruse în toate domeniile, implementarea și interpretarea dreptului de proprietate în regiune se face în interesele unor persoane.

Aplicând dreptul internațional, “rnm” nu are dreptul să vândă activele statului moldovenesc sau orice proprietate privată. Orice astfel de vânzări pot fi atacate și repudiate. Adică, puterea de ocupație poate, *de facto*, controla resursele economice dintr-un teritoriu, însă, *de jure*, proprietarii legitimi rămân proprietarii precedenți.

Cu alte cuvinte, la modul practic dreptul de proprietate este reglementat în special prin deciziile și actele administrative emise de către presupusul președinte, sovieta supremă, soviete orașenești sau prin deciziile pretinselor ministere, dar și atunci doar formal.

Chișinăul a adoptat cea mai simplă poziție

Potrivit Legii cu privire la privatizare, statul nu garantează dreptul de proprietate asupra obiectivelor amplasate în localitățile din stânga Nistrului și în municipiul Bender, privatizate fără o coordonare legală cu Guvernul central. Însă, pe de altă parte, Guvernul a fost obligat de către Legiuitor să elaboreze o astfel de procedură de coordonare a privatizărilor, lucru pe care nu l-a făcut până azi.

Conducerea Republicii Moldova a reiterat că după soluționarea conflictului, statul moldovenesc ar putea recunoaște dreptul de proprietate asupra bunurilor patrimoniale din Transnistria, privatizate în afara cadrului legal al Republicii Moldova. Dreptul de proprietate în regiune în majoritatea cazurilor a fost dobândit pe cale naturală, în mod firesc, în baza unor tranzacții între persoane, tranzacții care nu ridică mari semne de întrebare, cum ar fi procurarea spațiului locativ, privatizarea gratuită a caselor, obținerea titlurilor de proprietate asupra cotelor agricole, succesiuni, înregistrarea anumitor invenții, etc. Pe de altă parte, au fost privatizate întreprinderi industriale de importanță majoră pentru economia națională în condiții de maximă netransparență, în lipsa unei monitorizări din partea autorităților constituționale, nemaivorbind de faptul că mijloacele obținute de la privatizare au fost folosite pentru susținerea grupărilor ilegale. Aplicând dreptul internațional, “rnm” nu are dreptul să vândă activele statului moldovenesc sau orice proprietate privată. Orice astfel de vânzări pot fi atacate și repudiate. Adică, puterea de ocupație poate, *de facto*, controla resursele economice dintr-un teritoriu, însă, *de jure*, proprietarii legitimi rămân proprietarii precedenți.

Miza investitorilor: „Memorandumul Kozak”

Deși este o entitate ilegală, în regiune practic toate întreprinderile cu potențial semnificativ au fost „privatizate” prin intermediul organelor secesioniste, de către investitori străini. Aceștia au fost încurajați de poziția Federației Ruse, expusă în eșuatul “memorandum Kozak”, privind nece-

sitatea recunoașterii de către Republica Moldova a tranzacțiilor încheiate în regiune în perioada de după 1992. Această atitudine a Federației Ruse nu surprinde, deoarece, în mare parte, anume agenți economici din Rusia au devenit proprietari ai celor mai importante întreprinderi din sectorul industrial și energetic din regiunea transnistreană a R.Moldova.

În Transnistria, pentru marea majoritate a cauzelor, nu există remedii interne și aceste violări pot fi supuse atenției unor jurisdicții internaționale sau regionale. Prin urmare, nu putem vorbi despre mecanisme de protecție a dreptului de proprietate în regiunea transnistreană la nivel național.

O altă problemă cunoscută departe de hotarele R.Moldova este accesul limitat al fermierilor din r.Dubăsari la terenurile lor agricole, aflate după traseul rutier Râbnița-Tiraspol, controlată de structurile para-militare ale administrației de facto. Această dramă a agricultorilor a devenit o povară pentru toată lumea, cu excepția grupărilor ce dețin controlul asupra unei părți din teritoriul țării. De circa 10 ani Guvernul oferă compensații, care convin doar celor ce nu prea muncesc pământul, proprietarii suportă pierderi și prejudicii și nu își pot gestiona liber proprietatea, nu se pot dezvolta din cauza instabilității și incertitudinii constante.

Cât despre privatizările sau mai bine zis dubioasele înstrăinări ale întreprinderilor din regiunea transnistreană a R.Moldova, transmiterea lor de la un proprietar la altul, trecute ilegal prin zone off-shore astăzi nu mai discută nimeni. Autoritățile constituționale nu cer explicații despre aceste fapte și acțiuni. Oare de ce? Paradoxal, însă cunoaștem răspunsul funcționarilor – un argument expirat pe care doar copiii de la grădiniță îl mai pot crede: „Nu dețin controlul asupra acestui teritoriu”. Însă, dacă ar fi întrebați să răspundă concret și scurt dacă au încercat să depună vreun efort, își vor răspunde din start că oricum nu are rost. Regretabil. Un astfel de stat să tot cauți pe harta lumii. Să fie vorba de incompetență, indiferență sau de anumite interese de grup?

Scriam anterior că potrivit Legii, statul RM nu garantează dreptul de proprietate asupra obiectivelor amplasate în localitățile din stânga Nistrului și în municipiul Bender, privatizate fără o coordonare legală cu Guvernul central. Dar cine ar avea nevoie sau ar îndrăzni să coordoneze legal vreo privatizare, dacă Guvernul central constituțional nu are nici structuri, proceduri și nici legi clare privind modalitatea legalizării privatizărilor. Retorică întrebare și regretabilă abordare. De aici și rezultat pe măsură. Nu căutați vinovatul la Moscova, Tiraspol, Râbnița, Dubăsari sau în zone off-shore. Inacțiunile demnitarilor moldoveni este răspunsul corect.

4. Business criminal: Comercializează drepturi și libertăți

Regiunea transnistreană e ca o capcană pentru cei obișnuiți să se manifeste liber. Cei care locuiesc sau intră acolo sunt lipsiți de orice protecție juridică din partea unei autorități constituționale. Oricine face o poză la piață sau pe stradă riscă să fie ridicat de miliția separatistă și acuzat de spionaj. În „Transnistria” poți fi arestat arbitrar din 2 motive: 1. Ca să-ți plătești răscumpărarea (1000\$ = 1 an de detenție); 2. Ca să se exercite presiuni la nivel politic asupra Chișinăului (asta în cazul în care statutul politic sau profesional al celui reținut le permite separatiștilor să construiască o fabulă publicistic comestibilă).

Și pentru că toleranța Chișinăului e nemărginită, forțele separatiste din stânga Nistrului au avut timp să pună pe roate cel mai odios sistem de comercializare a drepturilor omului pe care l-a cunoscut vreo dată omenirea.

În așa-numita „Transnistrie” trebuie să te descurci singur și să nu ceri în nici un caz ajutor de la miliție sau presupușii pacificali (ruși). Când treci așa-zisa „vamă” trebuie să fii foarte atent ca atunci când îți verifică bagajele, din mânăca pretinsului „grănicer” transnistrean să nu cadă cumva vreun pachetel de droguri în geanta sau mașina ta. Iar dacă ai ajuns să fii „judecat”, caută pe cineva cu bani, care să te răscumpere rapid.

Poate că sună dur, dar e realitatea extrasă din cazuri reale. Și trebuie să se spună clar că de 22 de ani, 15% din populația Republicii Moldova se află în captivitate, iar **efortul** autorităților constituționale de a identifica un mecanism internațional, care ar oferi acestor oameni un minim de garanții și acces la justiție este atât de timid încât, la modul practic, nu se vede. Și pentru că toleranța Chișinăului e nemărginită, forțele separatiste din stânga Nistrului au avut timp să pună pe roate cel mai odios sistem de comercializare a drepturilor omului pe care l-a cunoscut vreo dată omenirea. E un „business” cu profit garantat și fără nici un risc: Bagi omul la pușcărie, îl torturezi, iar dacă nu cedează, îi sechetrezi copiii, îi șantajezi mama... până încep să curgă bani în buzunarele milițienilor, judecătorilor, gardienilor și procurorilor (toți cu ghilimelele de rigoare).

Ce face statul Republica Moldova în acest răstimp? Negociază, își exprimă îngrijorarea, condamnă verbal... Ce fac funcționarii plătiți ca să croiască „pârții” pentru revenirea la normalitate? Se întâlnesc, beau ceai cu Nina Ștanski, o plimbă cu limuzina prin Chișinău, iar la finalul rundei, mai fac un comunicat de presă și îl trimit jurnaliștilor. Și gata.

Cetățenii nimănui

Republica Moldova și-a abandonat cetățenii din stânga Nistrului. Asta vede cu ochiul liber orice jurnalist străin care vizitează regiunea transnistreană, orice activist din sectorul neguvernamental care monitorizează situația în raioanele de Est. În 22 de ani, statul Republica Moldova pur și simplu nu a creat, pentru locuitorii din regiunea transnistreană, mecanisme de protejare și aparare a drepturilor și libertăților constituționale. Se cheltuie sume colosale „pentru apropierea vârfurilor puterii” de la Chișinău și Tiraspol, dar rămân abandonată oamenii... de dragul justificării unor fonduri. Însă, fara mecanisme, instrumente și garanții clare în respectarea drepturilor omului, orice negocieri politice și diplomatice nu au rost. Negocierile trebuie condiționate de respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană, pentru ca populația să se descătușeze, să aibă posibilitatea să își exprime liber opțiunile. Reiese că unii le decid lor soarta în timp ce alții privesc indiferenți la tot ce li se întâmplă.

Negocierile trebuie condiționate de respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană, pentru ca populația să se descătușeze, să aibă posibilitatea să își exprime liber opțiunile. Reiese că unii le decid lor soarta în timp ce alții privesc indiferenți la tot ce li se întâmplă.

Din păcate, situația este chiar mai gravă decât cea descrisă mai sus. Jonglând periodic cu vorbe mălăiețe și discursuri „conciliante”, amăgind speranțele funcționarilor naivi de la Chișinău, forțele ilegale de la Tiraspol au pătruns și în partea dreaptă a Nistrului. La modul practic.

Milienii au trecut Nistrul

Ani la rând, pentru a se încălzi în „Volga” cu roțile sparte în care se adăpostesc, polițiștii de gardă de la barajul Hidrocentralei Dubăsari au cerșit curent de la „grănicerii” transnistreni. (recent li s-a tras totuși un cablu). Împreună au băut cafea și au jucat cărți atunci când nu-i vedeau superiorii. Pe de altă parte, la Tighinia sau Dubăsari au fost cazuri când polițiștii moldoveni au fost umiliți, prin dezbrăcare sau chiar sechestrare, de către milițienii transnistreni.

Și totuși ei colaborează. În ultimii ani s-au înmulțit cazurile de transmitere de către polițiștii moldoveni, în custodia structurilor anticonstituționale de la Tiraspol, a persoanelor din partea dreaptă a Nistrului. De asemenea, au fost înregistrate cazuri când polițiștii moldoveni au participat împreună cu reprezentanții organelor separatiste la reținerea unor persoane și la efectuarea percheziției la domiciliul unor persoane aflate în „arestul” miliției ilegale.

Un tânăr din regiunea transnistreană a vrut să evite armata la separatiști și s-a refugiat la bunica sa din Drochia. Milițienii transnistreni au venit după el. Au mers la polițistul de sector și i-au cerut să li-l predea. Zis și făcut... L-au trecut peste pod pe la Molovata-Nouă și l-au băgat pe băiat în pușcărie. Un alt tânăr, al cărui dosar a ajuns deja la CtEDO, a fost predat milițienilor de către polițiștii din sectorul Ciocana (Chișinău). Astfel de cazuri mai există. Chiar săptămâna trecută un caz similar a intrat în gestiunea „Promo-LEX”.

Un tânăr din regiunea transnistreană a vrut să evite armata la separatiști și s-a refugiat la bunica sa din Drochia. Milițienii transnistreni au venit după el. Au mers la polițistul de sector și i-au cerut să li-l predea. Zis și făcut... L-au trecut peste pod pe la Molovata-Nouă și l-au băgat pe băiat în pușcărie. Un alt tânăr, al cărui dosar a ajuns deja la CtEDO, a fost predat milițienilor de către polițiștii din sectorul Ciocana (Chișinău). Astfel de cazuri mai există. Chiar săptămâna trecută un caz similar a intrat în gestiunea „Promo-LEX”.

Interviu cu avocatul Asociației „Promo-LEX”, Vadim Vieru:

În ce măsură este asigurat dreptul la libertate și siguranță în regiunea transnistreană? Avem motive să fim mai vigilenți decât de obicei dincolo de Nistru?

Vadim Vieru: Trebuie s-o spunem fără ocolișuri: Dreptul la libertatea și siguranța persoanei nu este garantat și nici protejat de către statul Republica Moldova în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Administrația ilegală a „rnm” a constituit un sistem propriu de instituții: miliție, procuratură, judecătoria, închisori, etc. Și acest lucru este îngrijorător. Persoanele care locuiesc în regiune sau care vizitează raioanele de Est pot deveni victime ale abuzului din partea acestor pseudo-instituții. Mai mult, nu există un remediu efectiv la nivel național pentru apărarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei în regiunea transnistreană. Chiar dacă o persoană se plânge organelor de drept constituționale în legătură cu reținerea ilegală sau chiar condamnarea de către instituțiile ilegale de la Tiraspol, de cele mai multe ori procuratura sau organul de poliție pornesc formal urmărirea penală, după care o suspendă sau o încetează, argumentând că nu pot fi identificate persoanele care să fie puse sub învinuire. Sau, mai grav – nu a fost constatată existența faptului infracțiunii (chiar dacă în plângerea adresată de cele mai dese ori se indică și numele și prenumele persoanelor care au săvârșit infracțiunea, chiar și localitatea unde acestea lo-

cuiesc. Anterior (până în 2010) procuratura din start refuza în pornirea urmăririi penale și motiva refuzul prin lipsa controlului în regiunea de Est și prin rezerva teritorială făcută de către Republica Moldova la CtEDO (care prin cauza Ilașcu a fost declarată neconformă Convenției).

La modul practic, la ce anume ar trebui să fim atenți când trecem bariera?

Vadim Vieru: Trebuie să fim vigilenți la totul ce ne înconjoară. Începând de la ”grăniceri” și ”vamești” până la ”pacificatori”, ”procurori”, ”judecători” și alte elemente ale pseudo-justiției locale. Instituțiile de acolo nu sunt supuse unui control internațional, iar drepturile omului e o chestie lăsată la discreția celor puși de Rusia să diriguiească treburile în regiunea ocupată.

Care este rolul forțelor de pacificare în asigurarea securității persoanei în zona de securitate?

Vadim Vieru: Să încercăm în primul rând să răspundem la întrebarea dacă părțile care luptă azi una împotriva alteia, mâine ar putea deja împreună asigura pacea. Pot oare agresorii deveni peste noapte pacificatori? În mod normal – nu, în Moldova acest lucru a fost posibil... cu toate consecințele de rigoare. Dar, asta e o altă poveste. Făcând abstracție de la această anomalie, aparent, rolul pacificatorilor ar fi să asigure pacea în regiune, în realitate se întâmplă exact inversul. Acest format a fost impus de Rusia în urma semnării de către Moldova și Rusia a Acordului de pace din 21 iulie 1992. În lipsa unui conflict real, pacificatorii au asigurat liniștea regimului ilegal pentru a se consolida definitiv. Nimănui nu i-a păsat de drepturile și libertățile fundamentale ale oamenilor din acest spațiu. Din anumite motive, pe care noi le intuim, pacificatorii periodic tensionează situația în regiune și pot săvârși acțiuni care le depășesc vădit mandatul. Cazul Pisari este un exemplu elocvent. Persoana, care nu prezenta absolut nici un pericol, a fost împușcată în spate pentru simplul fapt că nu s-a oprit la solicitarea ilegală a unui pacificator beat. Mai grav, acel pacificator nu a fost pedepsit în nici un fel. Din contra, acesta a fost protejat prin transferarea în Federația Rusă și probabil decorat sau avansat (urmărirea penală a fost încetată de către partea rusă). Astfel de fenomene de impunitate încurajează intențiile criminale ale pacificatorilor. Dar vreau să vă spun că ceea ce i s-a întâmplat lui Vadim Pisari nu este un caz singular. Verificați registrele Comisiei Unificate de Control și o să vă convingeți. În 2005 chiar reprezentanții „Promo-LEX” au fost implicați într-un incident la același post de pacificatori. În acel caz s-a reușit evitarea unei tragedii datorită unui polițist care i-a împins arma în sus pacificatorului rus.

În 2007 la Corjova, jurnaliști de la Chișinău au fost martorii unui incident, în care un presupus milițian transnistrean a luat la rost pacificatorii ruși de la postul dintre localitățile Corjova și Cocieri. În mod normal așa ceva nu e posibil.

Reieșind din cazurile pe care le cunoașteți - să ne adresăm pacificatorilor ruși dacă ne simțim în pericol în regiunea transnistreană sau e mai bine să ne descurcăm singuri?

Vadim Vieru: Credeți-mă, e mai bine să vă descurcați singuri. Adevărat, misiunea de pacificare de pe Nistru este trilaterală. Este formată din pacificatori din partea Federației Ruse, ai Republicii Moldova și ai „rmn”. Dacă o să fiți în pericol (pericol de arest de exemplu) și o să vă adresați pacificatorilor ruși sau transnistreni, în cel mai bun caz, nu o să vă ajute cu nimic. Dar șansele să fiți transmiși în custodia milițienilor transnistreni sunt foarte mari. În 2007 la Corjova, jurnaliști de la Chișinău au fost martorii unui incident, în care un presupus milițian transnistrean a luat la rost pacificatorii ruși de la postul dintre localitățile Corjova și Cocieri. În mod normal așa ceva nu e posibil.

Presa scrie că Vadim Pisari a fost ucis de un pacificator rus. Era rus cu slujba la noi sau era locuitor al regiunii transnistrene cu pașaport rusec? Unde este acest om acum?

Vadim Vieru: Așa-zisul pacificator se numește Veaceslav Cojuhari. El era locuitor al regiunii transnistrene, dar cu pașaport rusec. Nu cunoaștem dacă a avut sau are și cetățenia R.Moldova. Imediat după ce l-a ucis pe Vadim Pisari, în regim de urgență, acesta a fost evacuat în Federația Rusă. Știm că acum se află în regiunea Breansk. De către Procuratura Federației Ruse urmărirea penală a fost încetată. De fapt, vreau să vă spun că a devenit deja o modă ca în calitate de pacificatori ruși să fie contractați locuitori ai regiunii transnistrene cu pașapoarte rusești. E mai simplu și din punct de vedere financiar, și ideologic.

Am văzut unele reacții ale „Promo-LEX” în care erau denunțate cazuri de „transmitere” a cetățenilor de către poliția constituțională către miliția ilegală. Pare cam absurd, de aceea vă rugăm să tălmăciți cum are loc acest fenomen, așa ca să înțelegem toți.

Vadim Vieru: Chiar dacă administrația din regiune este ilegală, organele de drept din RM colaborează neformal cu miliția și alte structuri din regiune. Până în 2003 se colabora și „oficial”, în temeiul unui acord încheiat între MAI-ul din RM și miliția locală din regiune. Peiorativ vorbind, rezultatul acelei ”colaborări” ne-a adus unele dosare în plus la CtEDO. Cazul Filin v. Republica Moldova care a fost deja comunicat de către Înalta Curte este unul dintre ele. În acest caz sunt dubii rezonabile că persoana a fost transmisă separatiștilor de către reprezentanții unui comisariat de poliție din Chișinău. Sau, un alt caz: la 09.09.2011, aproximativ pe la ora 20.00, Vasile Fricățel, cetățean al RM, domiciliat în Anenii Noi, a fost predat de către colaboratorii poliției constituționale reprezentanților miliției de la Grigoriopol (în număr de 6 persoane). Colaboratorii de poliție l-au luat de la domiciliu, l-au adus în Comisariat pentru audiere, după care l-au eliberat. Pentru că era târziu, polițiștii s-au oferit să-l transporte până acasă. Tânărul a fost de acord și a urcat în poliției, iar polițiștii l-au adus pe malul râului Nistru, l-au bătut, l-au urcat într-o barcă și l-au transportat peste Nistru. Acolo l-au predat milițienilor din Grigoriopol.

Sunt și cazuri când milițienii transnistreni sechestrează oameni și în partea dreaptă a Nistrului?

Vadim Vieru: Da. Mai ales în localitățile din zona de securitate.

De ce a fost denunțat, în 2003, „acordul de colaborare” dintre MAI al Republicii Moldova și miliția transnistreană? Se mai aplică acest acord în zilele noastre?

Vadim Vieru: Autoritățile constituționale nu au nici un temei juridic să încheie Acorduri cu structurile ilegale de pe teritoriul lor. Din start această procedură a fost ilegală, însă oficial s-a renunțat abia după ce instanța de judecată l-a declarat contrar Constituției Republicii Moldova. Însă, chiar și după emiterea hotărârii judecătorești, ”memoria instituțională” a permis în unele cazuri polițiștilor să continue colaborarea. Spre exemplu – cazul Eriomenco - <http://www.promolex.md/index.php?module=press&cat=0&item=1157>

Reieșind din datele statistice analizate, rezultă că din 100.000 de locuitori din regiune - 563 se află în detenție. Pentru comparație: în penitenciarele aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, la 100.000 de locuitori sunt deținute 180 de persoane, media în țările UE fiind de 129 de persoane.

De ce sunt atât de suprapopulate pușcăriile transnistrene?

Vadim Vieru: Pușcăriile din regiune sunt suprapopulate pentru că așa zisele norme penale din regiune sunt extrem de punitive. În regiunea transnistreană a Republicii Moldova, sub controlul administrației de la Tiraspol, există 3 instituții de executare a pedepsei: o închisoare cu regim sever, o colonie pentru minori și o închisoare pentru femei. Nu este cunoscut numărul persoanelor deținute în izoloarele de detenție preventivă, dar se presupune că sunt cel puțin 1000 de persoane. La ei, în detenție preventivă (până la pronunțarea ”sentinței”), persoana poate fi deținută mai mult de 3-4 ani. (ex. cazul Eriomenco – 2,5 ani în detenție preventivă).

Reieșind din datele statistice analizate, rezultă că din 100.000 de locuitori din regiune - 563 se află în detenție. Pentru comparație: în penitenciarele aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, la 100.000 de locuitori sunt deținute 180 de persoane, media în țările UE fiind de 129 de persoane.

Deci, dacă se ajunge la „judecată”, probabilitatea condamnării la închisoare este de 90%. Alternativă la detenție practic nu există în ”legislația” autoproclamatei „rnm”. Acest ”conveier” - rețineri – arest – judecată – detenție a fost transformat de către administrația de acolo într-un soi de afacere foarte profitabilă. Eliberarea înainte de termen a unei persoane ”condamnate” este posibilă. Negocierile încep de la 1000 \$ pentru fiecare an de pușcărie dat de „judecător”.

De multe ori, atunci când cerem protecție sau ajutor pentru persoanele aflate în captivitate, chiar și unii experți străini ne surprind. Se încearcă o anumită doză de toleranță față de astfel de crime sub pretextul că situația din justiția moldovenească nu este cu mult mai bună. Nu contestăm faptul că mai există probleme serioase, însă totuși nu credem că este cazul pentru astfel de comparații. Mulți nu vor să înțeleagă faptul că aceste victime sunt cetățeni ai RM, drepturile lor sunt încălcate de alți cetățeni ai RM pe teritoriul RM. Or, în astfel de situație, juridic vorbind, anume autoritățile constituționale ale RM poartă întreaga responsabilitate pentru soarta persoanelor aflate în acest teritoriu. Însă, cel mai important lucru pe care trebuie să îl înțeleagă comunitatea și partenerii internaționali ai R.Moldova este faptul că situațiile nu pot tolerate pentru că pot fi comparate. În primul rând pentru simplul fapt că autoritățile constituționale sunt legale și prezintă un stat recunoscut, iar cei de la Tiraspol nu au legitimitate. Acest lucru oferă responsabilitate autorităților constituționale pe de o parte în timp ce administrația ilegală are parte și se bucură de impunitate totală. Aici nu este acceptată monitorizarea respectării drepturilor omului, nu există mecanisme credibile, legale și eficiente de apărare a drepturilor fundamentale cetățenești, nu sunt efectuate careva reforme și nu sunt aplicate anumite minime standarde internaționale, nu există societate civilă activă, presă și intelectuali care ar fi în stare să ofere populației posibilitatea de a privi și înțelege altfel lucrurile și evenimentele care au loc în jurul lor. În aceste condiții, credem că este timpul pentru a spune lucrurilor pe nume.

5. Soarta băieților din raioanele de Est: Pușcăriabili în mod automat

Adevărul despre formarea așa-zisei „armate” transnistrene trebuie cunoscut, inclusiv de cei născuți în regiunea transnistreană după 1992. Iar adevărul e unul – cel care se bazează pe documente incontestabile, nu fluturat verbal sau propagandă. În cadrul unei ample investigații pe care am desfășurat-o în noiembrie 2004, într-o echipă a postului german de radio „Deutsche Welle”, am reușit să probăm, cu documente rusești, ocupația militară a Republicii Moldova de către Federația Rusă, în 1992. Singurul de la Chișinău care a manifestat interes pentru ancheta noastră jurnalistică a fost ex-președintele Mircea Snegur. În rest - tăcere tristă.

Am reușit să obținem acte oficiale, din arhivele Guvernului rus, care confirmă transferul de armament către grupările paramilitare ilegale, faptul ilegalității fiind recunoscut chiar de către Procuratura rusă. Din 1992 până în 1996, din unitatea militară rusă, dislocată pe teritoriul Republicii Moldova, însă controlat de administrația separatistă, (armata a 14-a) au fost transferate structurilor paramilitare 150 de unități de tehnica de luptă, precum și peste 3.000 de tone de „patrimoniu militar” (așa figurează oficial).

Cine i-a creat lui Smirnov „armată”?

Pe 26 ianuarie 1995, pentru a întări regimul separatist al lui Igor Smirnov, care tocmai își înființase propria armată, Guvernul rus a dispus, prin Hotărârea sa nr.125-p, transmiterea a 35 de unități de tehnică militară și a 160 tone de arme și muniție așa-zisei armate transnistrene din depozitele Grupului Operativ de Trupe Ruse. Acesta a fost primul transfer de acest fel autorizat de Guvernul rus. Ulterior au avut loc și alte cesiuni similare. Veți întreba cât de legale au fost aceste transferuri. Mai ales că Rusia pretinde a fi stat mediator, pacificator, garant, etc. Regretabil este și faptul că i se acceptă aceste roluri, reușind din stat agresor (semnarea Acordului de Pace la 21 iulie 1992 a avut loc anume între R.Moldova și F.Rusă) să devină pacificator. Nu mai găsești nicăieri în lume o astfel de schemă. Cred că înțelegeți de ce nimeni de la Chișinău nu acceptă să vorbească deschis atunci când sunt întrebați despre aceste situații.

La 30 august 1996, Procurorul General Militar al Federației Ruse, Grigorii Nosov, i-a adresat un demers ministrului Apărării al Rusiei din acea perioadă, Igor Rodionov, în care l-a atenționat asupra unor "ilegalități periculoase" comise de șeful Grupului Operativ de Trupe Ruse din Moldova, generalul Vladimir Evnevici, în procesul transmiterii patrimoniului militar rusesc pseudorepublicii separatiste. Atașat, Nosov i-a transmis atunci lui Rodionov un document intitulat "Propuneri pentru comise în cadrul Grupului Operativ de Trupe Ruse din Transnistria", despre conținutul căruia nu se știe decât că viza un transfer de armament către armata separatistă, datat cu 17 iulie 1996. Oficialii de la Moscova și pionii lor de la Tiraspol refuză categoric să ofere detalii despre tipul de armament livrat grupărilor paramilitare ilegale la acea dată.

Astăzi unitățile militare rusești reprezintă, în esență, garanția instabilității și dezastrului din Moldova, consolidează regimul separatist pe care oficial nici Rusia nu îl recunoaște, proptește fiabilitatea „rnm”, face reintegrarea mai dificilă și asigură regulat cu materiale, cunoștințe și suport de altă natură un regim supus doar regulilor nescrise ale unor cercuri înguste de la Kremlin.

Înlăturarea ilegalităților

Tot în acel demers, procurorul rus Nosov susținea că, la solicitarea administrației regiunii, la 23 ianuarie 1996, adjunctul șefului trupelor de genisti din cadrul Ministerului rus al Aparării, Nikolai Antonenko, a semnat cu administrația ielagă un acord adițional care conținea lista patrimoniului militar ce urma a fi împărțit între Rusia și „Transnistria”. Potrivit documentului, Rusia (contrar statutului său, a obligațiilor și angajamentelor sale internaționale, sfidând normele dreptului internațional) a cesionat 179 de unități de tehnică militară și 3.000 de tone de patrimoniu militar, chipurile, uzat. Nosov susține că „forțelor armate transnistrene” le-a mai fost cesionat și "patrimoniu militar activ", inclusiv peste 30 de stații electrice mobile de diferită capacitate de care armata rusă avea și ea însăși nevoie.

Astăzi unitățile militare rusești reprezintă, în esență, garanția instabilității și dezastrului din Moldova, consolidează regimul separatist pe care oficial nici Rusia nu îl recunoaște, proptește fiabilitatea „rmn”, face reintegrarea mai dificilă și asigură regulat cu materiale, cunoștințe și suport de altă natură un regim supus doar regulilor nescrise ale unor cercuri înguste de la Kremlin. De atunci, din 1992, forțele paramilitare ilegale, subordonate regimului separatist s-au înmulțit și s-au întărit. Multe fabrici și uzinele au falimentat și s-au închis, fie activează la capacitate minimă, cu un număr limitat de angajați. Astfel, „armata” și celelalte presupuse structuri de forță au rămas singurele care asimilează numărul mare de șomeri, făcându-i dependenți de aceste „oferte de job-uri”.

Ajunși la vârsta de 18 și refuză „înrolarea”, indiferent de cetățenia lor sau convingerile religioase, tinerii din regiunea transnistreană devin, practic, automat pasibili de pușcărie. Sună diabolic, absurd și nedrept, dar în această afirmație nu avem absolut nici o exagerare. Conform art.325 din presupusul „cod penal al rmn”, locuitorii acestui teritoriu „care refuză sau se eschivează de la satisfacerea serviciului militar” riscă pușcărie. Pe de altă parte, art.282 din Codul Penal al Republicii Moldova prevede de la 5 până la 10 ani de pușcărie „pentru participarea în cadrul unor formațiuni paramilitare ilegale”. Tinerii sunt nevoiți să aleagă răul cel mai mic și profită de faptul că autoritățile constituționale nu aplică această prevedere. Se duc în „armata transnistreană” unii de voie alții de nevoie, însă ies de acolo schilodiți, iar unii mor din cauza relexelor tratamente la care sunt supuși. Nici aceasta nu este o exagerare.

Chișinăul nu are mecanismul trasat

Începând cu 2008, Asociația „Promo-LEX” a adus în atenția opiniei publice mai multe cazuri de omor în așa-zisa „armată transnistreană”. Anatol Mospan a fost ucis cu cruzime într-o unitate militară din Tiraspol. Oficial, administrația separatistă a spus că acesta a murit ca urmare a insuficienței cardiace. Dar părinții au deschis sicriul și au văzut că el, practic, avea fața desfigurată. Au făcut poze, dar acestea le-au fost luate de către așa-zisul „reprezentant local al ombudsmanului din regiune”. Apoi separatiștii au avut grijă să le promită sprijin, despăgubiri și ajutor pentru fiul omorât. Ulterior, potrivit unor vecini, persoane dubioase au „înecat” amarul și durerea părinților în alcool. Anatol Mospan era cetățean al Republicii Moldova, la fel cum sunt și părinții săi, iar statul nu a făcut nimic pentru a le apăra drepturile. Formal, Procuratura Generală a deschis un dosar penal, dar asupra acestuia nu s-a lucrat. De ce? - Mai contează?!

Un alt caz: Eugen Colobîșco (cu cetățenie ucraineană) a „dezertat” de două ori din „armata transnistreană” după ce s-a plâns în repetate rânduri părinților că este bătut și umilit de superiori. În cele din urmă a fost găsit, cu semne de moarte violentă, înecat în Nistru.

În 2010 a fost omorât Alexandru Stomatii, dosarul căruia a fost expediat la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, care l-a comunicat deja Guvernelor pârâte (Moldova și Rusia).

Chișinăul nu are și nici nu se gândește să instituie un mecanism de atragere a tinerilor cetățeni din regiune în câmpul constituțional. Dar aceasta este generația de mâine - de mentalitatea, viziunea, principiile și înțelegerea căreia depinde soluționarea presupusului conflict transnistrean. Or, toți înțeleg astăzi că acest conflict nu poate fi soluționat într-o zi. Rezolvarea acestei probleme necesită investiții, inclusiv de timp și, cel mai important, soluționarea problemei necesită o creștere a numărului de oameni care au o imagine reală a situației.

Asociația „Promo-LEX” a acordat asistență și unor tineri evadați din „armata transnistreană”. Au fugit, la Chișinău, să ceară ajutor autorităților constituționale, dar au rămas derutați când au constatat că aici sunt numiți „уголовнич”, iar autoritățile îi percep ca pe o povară, neavând trasat, pentru ei, un mecanism de încadrare în circuitul constituțional. Îi plimbă de la o instituție la alta, îi adăpostesc câteva zile pe unde apucă, iar pe cei care nu știu să se împotrivescă, îi pot băga și în Centrul de triere... Asta se întâmplă după 22 de ani de când acest fenomen există, iar despre apropierea malurilor sau sporirea măsurilor de încredere între cele 2 maluri oficialii de la Chișinău preferă să vorbească tot mai mult și mai frumos.

Autoritățile constituționale au picat testul

Am făcut un experiment simplu. Am mers la Bender și am încheiat la una din stații următorul anunț:

„Pentru a afla cum puteți evita înrolarea în structurile paramilitare ilegale ale „rmn”, sunați la Biroul de Reintegrare de la Chișinău...” și am indicat telefonul. Apoi ne-am îndepărtat și am urmărit ce se întâmplă. Timp de o oră, anunțul a fost citit de 23 de oameni (probabil viitori „recruți” sau rudele lor). 19 dintre aceștia și-au notat numărul de telefon. Întorși la Chișinău, am telefonat la Biroul de Reintegrare și i-am comunicat funcționarului: ”Sunt din satul Cocieri. Un tânăr din Transnistria a fugit din „armata” lor și se află la mine în casă. Cere ajutor. Ce să facem? Unde să mergem?”. Răspunsul a fost halucinant: „Păi de ce l-ați primit?”.

Chișinăul nu are și nici nu se gândește să instituie un mecanism de atragere a tinerilor cetățeni din regiune în câmpul constituțional. Dar aceasta este generația de mâine - de mentalitatea, viziunea, principiile și înțelegerea căreia depinde soluționarea presupusului conflict transnistrean. Or, toți înțeleg astăzi că acest conflict nu poate fi soluționat într-o zi. Rezolvarea acestei probleme necesită investiții, inclusiv de timp și, cel mai important, soluționarea problemei necesită o creștere a numărului de oameni care au o imagine reală a situației.

Interviu cu juristul “Promo-LEX”, Alexandru Zubco:

Ce diferență există între o grupare separatistă, care a uzurpat puterea într-o regiune a unui stat, creîndu-și acolo forțat un fel de „armată” - și o grupare teroristă care dezvoltă și dotează cu arme rețele de luptători, pentru a se opune orânduirii constituționale?

Alexandru Zubco: La prima vedere, nu există vreo diferență. Legislația penală condamnă și uzurparea puterii în stat, și actul terorist la pedeapsa maximă de 20 ani închisoare. Problema constă în capacitatea organelor de drept ale statului în protejarea cetățenilor prin prevenirea unor fapte

ilegale și sancționarea penală a persoanelor vinovate. În general, datele problemei transnistrene sunt prezentate greșit de către Federația Rusă. Dacă autoritățile constituționale ar fi capabile să explice, să insiste asupra înțelegerii corecte a acestor date, rezolvarea ecuației ar putea fi posibilă pentru că Moldova are de partea sa totul, inclusiv normele juridice și sprijinul comunității internaționale. Pentru a înregistra rezultate pozitive, R.Moldova trebuie să vină cu propuneri, recomandări. Să demonstreze că se pricepe, că înțelege și vrea să rezolve presupusul conflict transnistrean, garantând astfel drepturile și libertățile fundamentale tuturor celor ce locuiesc acolo.

Ce pedepse riscă cei care administrează forțele paramilitare transnistrene și de ce, în opinia Dvs, până acum nu s-a auzit ca, pe numele vreo unuia din ei, organele de drept de la Chișinău să fi deschis dosar penal?

Alexandru Zubco: În aceste structuri paramilitare sunt implicate forțat sau benevol numeroase persoane. Atât cetățeni ai R.Moldova cât și ai altor state. Indiferent de cetățenia lor, aceștia pot și trebuie sancționați penal de către autoritățile constituționale, deoarece conform Codului Penal al R.Moldova, pentru organizarea sau conducerea unei formațiuni paramilitare neprevăzute de legislația R.Moldova, precum și participarea la o astfel de formațiune se prevede o pedeapsă cu închisoare de la 2 la 7 ani (art.282 CP). Potrivit Ministerului de Interne, în baza centrală de date a MAI există mențiuni despre o singură cauză penală inițiată de Procuratura Bender în temeiul art.282 Cod penal în anul 2004. Acest dosar a fost suspendat, deoarece nu au fost identificați făptuitorii. De ce este ignorată legislația națională nu este clar. Putem doar intui: din incompetență sau din cauza unor posibile sancțiuni economice, energetice, etc. din partea Federației Ruse. Ar putea fi vorba și despre alte motive. Nu mai contează, de fapt. Cert este faptul că de peste 20 ani este ignorată legea și aici deja vorbim despre ilegalități, care, inexplicabil pentru orice student de la facultatea drept, au devenit normă în R.Moldova.

De fapt, tinerii de acolo sunt somați să jure credință unui regim ilegal, inexistent și anticonstituțional... Cum pot ei, locuind acolo, să se opună?

Alexandru Zubco: Am menționat că autoritățile constituționale nu aplică sancțiuni pentru această categorie de cetățeni., deoarece statul realizează că nu a creat pentru ei instituțiile legale respective, nu i-a informat și nu-i apără în nici un fel. Nu putem acuza oamenii de acolo. Vina aparține exclusiv autorităților. Tinerii din stânga Nistrului, nu au posibilitate să se opună. Presupusa legislație penală locală îi sancționează pentru refuzul încorporării. Singura soluție este doar părăsirea regiunii pentru o perioadă nelimitată (cel puțin până la soluționarea conflictului).

În aceste structuri paramilitare sunt implicate forțat sau benevol numeroase persoane. Atât cetățeni ai R.Moldova cât și ai altor state. Indiferent de cetățenia lor, aceștia pot și trebuie sancționați penal de către autoritățile constituționale, deoarece conform Codului Penal al R.Moldova, pentru organizarea sau conducerea unei formațiuni paramilitare neprevăzute de legislația R.Moldova, precum și participarea la o astfel de formațiune se prevede o pedeapsă cu închisoare de la 2 la 7 ani (art.282 CP).

Ce se întâmplă dacă un tânăr refuză să facă „armată” în Transnistria?

Alexandru Zubco: De exemplu, pentru eschivare de la „înrolare”, tinerii riscă privațiune de libertate de până la 2 ani sau amendă de până la 500 de euro.

Ce ar trebui să facă statul, Republica Moldova, ca să-i protejeze pe acești tineri, să-i aducă într-un cadru militar constituțional?

Alexandru Zubco: Încă prin 2007-2008, lucrând la un studiu, am propus autorităților Republicii Moldova, următoarele: Elaborarea unor programe de informare a populației din regiune cu privire la drepturile și obligațiile lor constituționale, inclusiv militare; Crearea unui Centru militar pentru regiunea transnistreană, responsabil de asigurarea evidenței militare, soluționarea problemelor recruților din zona de est a țării, etc; Înrolarea cetățenilor apti de serviciul militar din regiunea transnistreană în Forțele Armate ale R.Moldova; Inițierea cauzelor penale pe faptul organizării și conducerii formațiunilor paramilitare ilegale din stânga Nistrului și atragerea la răspundere a persoanelor vinovate. Luarea la evidența militară a tinerilor din regiunea transnistreană la prima lor documentare cu acte de indentitate naționale, de către subdiviziunile Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor în colaborare cu Ministerul Apărării al R.Moldova; Expedierea citațiilor tinerilor rezidenți ai regiunii transnistrene pentru comisiile medico-militare, conform adreselor de domiciliu deținute de ÎS „CRIS Registru” în perioada 1 septembrie – 1 ianuarie; Eliberarea adeverințelor de recrut tinerilor din regiune la momentul trecerii examenului medical; Modificarea pct.9 a livretului militar eliberat pentru cetățenii din stânga Nistrului care au îndeplinit serviciul militar la catedrele militare cu înscrierea mențiunii: SERVICIUL MILITAR ÎNDEPLINIT conform art.5 a Legii RM nr.1245 din 18.07.2002; Adoptarea unui sistem și a unui mecanism eficient de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale locuitorilor regiunii transnistrene; Implicarea activă a celor din Formatul 5+2 în soluționarea problemei privind retragerea din zona de conflict a formațiunilor paramilitare (posturi) dislocate contrar Acordului moldo-rus din 21.07.1992 privind reglementarea conflictului armat din regiunea transnistreană a R.Moldova.

Sunt cunoscute practicile sovietice de demonstrare a superiorității în armată. Din informațiile de care dispuneți, sunt cazuri de maltratare a tinerilor în structurile paramilitare? Cât de grave sunt?

Alexandru Zubco: Da. Mai mulți beneficiari, rude au reclamat diverse forme de maltratare. De exemplu: bătăi, lovituri peste urechi (metoda telefon), în regiunea abdomenului („fanera”), lovituri în regiunea feței (festali); lovirea cu prosopul umez sau cu sare, lovirea cu catarama curelei peste degete; lovituri în regiunea mușchilor brațelor (laukik); lovituri aplicate de ofițeri peste chipiu, astfel încât pe frunte să se amprenteze insigna militară (snikers); incendierea pe corp a unor obiecte, care provoacă dureri fizice, lovituri după cap, flotări pe timp de noapte în curtea cazărării, scufundarea în WC, impunerea la munci nocive, estorcarea de sume bănești, aflarea în tură mai mult de 3 zile, fără întreruperi, strangulare, sechestrarea produselor alimentare, etc).

Dacă ar vrea să depună o plângere împotriva celor care i-au maltratat, unde ar trebui să se adreseze?

Alexandru Zubco: Oricine poate reclama cazurile de rele tratamente la Procuratura Generală a R.Moldova sau la procuraturile teritoriale, care au obligația să înregistreze plângerea și să inițieze urmărirea penală, iar în cazul în care victima se află în pericol, procurorul urmează să aplice măsuri legale de protecție pentru aceasta.

6. Liberă circulație... pentru milițienii lui Șevciuk

Ne apropiem de bariera instalată de separatiști la așa-zisa vamă de la Bender. În mașină am doi jurnaliști români. Mergem în Transnistria, în muzeul URSS, „la vânat” subiecte. Oficial, însă, mergem la cumetria lui frate-miu în satul Doi-bani-2. Unul dintre pasageri, super-stilat, cu freză ca creasta cocoșului, e din cale afară de curios. A deschis geamul și i-a salutat pe pacificatori într-o rusă cu accent românesc. Nu ne-au răspuns, dar ne-au condus cu ochii până aproape de barieră, ca nu cumva să le facem poze din mașină. Un „granicer”, îmbracat în haine militare sovietice, ne deschide bariera. Când a văzut pașapoartele românești, a reacționat ca dracu-n fața crucii. După 3 tentative eșuate de a vorbi cu noi în limba rusă, a trecut la o „moldovenească” infectă: „Intraț în butka șeia verdi!”. A urmat un interogatoriu de vreo 20 de minute cu „șeful”..., despre scopul vizitei, perioada, cum îl cheamă pe fratele meu, cum îl cheamă pe nou-născut...

Ne-au întors mașina pe dos. Au adus un baston cu o oglindă la capăt și s-au uitat sub mașină. Evident, nu au găsit nimic. Toată aparatura de filmat era deja la Tiraspol. O trecusem cu un taxime-trist cu numere transnistrene. El a trecut prin „vamă” doar salutându-i pe cei de la post, fără ca măcar să-i verifice actele.

În Tiraspol ne-am făcut treaba cam pe furiș. Am filmat la piața din oraș și am fost în ospetie la „Prorîv”. Sediul e plin de dudui în fuste scurte. Pe pereți, portierul lui Putin e peste tot, alături de cel al lui Soin și Che Guevara.

„Câte 10 Euro ca să nu încep a scrie”

La ieșire, mi-am zis: „Hai să le arăt jurnaliștilor străini și o ieșire mai lăaturalnică” – pe la Varnița. Ne-au oprit. „A, păi Dvs ați intrat pe la Bender... Trebuia să ieșiți tot pe-acolo”, ne-a spus, în limba rusă, omul îmbrăcat în haine militare sovietice verzi. „Acuma ați nimerit într-o încurcătură mare. Nu vă mai puteți întoarce”... Ne-a luat actele și a plecat. Peste vreo 10 minute revine: „Șoferul cu buletin moldovenesc să intre la șef!”. După ce i-a ținut o lecție de vreo 5 minute despre „infrațiunea” săvârșită de noi, zice: „Eu dacă încep să scriu în hârtia asta (proces verbal) nu mă mai opresc. Și problemele vor fi mari”. Am înțeles – vroia bani, ca să nu înceapă a scrie. Câte 10 euro de la fiecare – atât a cerut. Am plătit. E mai bine și mai sigur să plătești decât să ai probleme cu ei.

Posturile ilegale de control instalate de regimul separatist reprezintă o adevărată provocare și pentru agricultorii din raioanele de Est care încearcă să-și transporte marfa la Chișinău ca să o vândă mai scump. Au fost numeroase cazuri când marfa le-a fost sechestrată, iar proprietarii au fost bătuți și chiar încarcerati.

Întregul mecanismul de control la așa-zisa „vamă” transnistreană e construit în așa fel ca „vameșii” și „grănicerii” să-și adune salariile din șpăgi. Nu există „vameși” sau „grăniceri” care să fi fost sancționați pentru corupție. Nici unul în 22 de ani. În general, această noțiune nu este cunoscută acolo. Taxele care erau plătite „oficial” la trecerea barierei au fost anulate încă în 2009 de către administrația separatistă. În schimb, mărimea mitei s-a dublat de atunci.

Mărimea mitei:

Introducerea literaturii în grafie latină – 100 \$ (nu mai mult de 30-35 de cărți)

Trecerea fără nici un act de identitate – 80 Euro/persoană

Trecerea fără procură pentru mașină – 40 Euro

Introducerea unui calculator în „rnm” – 20 \$

Scoaterea din „rnm” a 1 tonă de mere – 40 \$

Scoaterea din „rnm” a 1 tonă de carne de pui congelată – 170 \$

Posesorii de autoturisme cu plăcuțe de înmatriculare moldovenești, dar cu domiciliul în stânga Nistrului, sunt somați să plătească așa-numita „taxă de import temporar” a mașinii în regiunea transnistreană. Această taxă este de 0,18% din valoarea mașinii și este valabilă 60 de zile. La expirarea acestui termen, este necesară completarea unei „declarații vamale”. Iar pentru nerespectarea termenului de ședere indicat în această „declarație” se aplică o amendă de la 50% până la 100% din prețul mașinii – aceasta fiind încă o metodă de intimidare prin care se estorcează sume uriașe de la oameni. Eu ca jurnalist una nu înțeleg – cum e posibil așa ceva? Un grup de persoane, care controlează o parte din teritoriul unui stat (membru ONU, COE, OSCE etc.) reușesc sau li se permite să se comporte ca un adevărat stat? Cum e posibil ca presupusa lor valută să poată circula? Dacă e atât de ușor, mă mir că în Europa de Est avem doar câteva astfel de teritorii. Și în acest caz, fiind călcat în picioare statul meu (R.Moldova), în calitate mea de contribuabil mă întreb și vă întreb de ce Guvernul meu mai plătește cotizațiile la aceste organizații internaționale? Care este sensul, rolul sau mandatul Misiunii OSCE în Moldova? Eu cu ceva timp în urmă am auzit reprezentanții societății civile întrebându-se despre rezultatul obținut de această Misiune în cei peste 20 ani de prezență în Moldova? Reiese că au fost irosite (anual?) milioane de dolari (care puteau fi gestionate eficient în altă parte) doar pentru a privi și tolera încălcarea tuturor valorilor pe care ei și alții le invocă cu fiecare ocazie?

Posturile ilegale de control instalate de regimul separatist reprezintă o adevărată provocare și pentru agricultorii din raioanele de Est care încearcă să-și transporte marfa la Chișinău ca să o vândă mai scump. Au fost numeroase cazuri când marfa le-a fost sechestrată, iar proprietarii au fost bătuți și chiar încarcerați.

Rusia pârâtă la CtEDO

Cazul fraților Viorel și Petru Panteleiciuc este deja unul public și îl putem invoca fără a-i pune în pericol. Deși dispuneau de autorizația necesară, eliberată de autoritățile constituționale din Varnița, frații au fost atacați pe teritoriul localității respective de către oamenii structurilor ilegale din regiunea transnistreană. Viorel a fost răpit de colaboratori „vamali” din regiune și dus la ”secția” orașenească de miliție din Bender, iar fratele său fiind sportiv a reușit să scape și a solicitat ajutorul poliției constituționale, fapt ce i-a salvat pe ambii. Membrii Comisiei Unificate de

Control nici nu au binevoit să vină la fața locului, motivind că „acesta este un litigiu între autoritățile R.Moldova și cele ale autoprocimatei „rnm”și că acestea trebuie să soluționeze cazul. Reclamantul a fost învinuit, de către presupusa ”judecătorie” de la Bender, de comiterea contravenției administrative de opunere de rezistență și condamnat la 3 zile de arest administrativ. Dosarul se află deja la CtEDO în calitate de pârât fiind atrase din nou R.Moldova și Federația Rusă.

Delegațiile străine care doresc să se deplaseze în stânga Nistrului sunt în continuare obligate să anunțe în prealabil administrația de facto a regiunii, pentru obținerea autorizației. Jurnaliștii străini sunt nevoiți să obțină o presupusă acreditare pentru a evita arestarea și acuzațiile de spionaj în timpul aflării în acest spațiu al R.Moldova. Aici nu putem să nu amintim despre cazul „arestării și condamnării” jurnalistului local Ernest Vardanian, eliberat într-un final datorită presiunilor comunității internaționale. În 2010 Vardanian a fost găsit „vinovat” pentru spionaj (analiza situației din surse deschise) și trădare de „patrie” (inexistentă). Pe cât de comic pe atât de tragic.

Interviu cu Dumitru Pădureț, victima represiunilor separatiste

Dumitru Pădureț din satul Cocieri, raionul Dubăsari, a fost “reținut” în 2010 de către “lucrătorii vamali” de la Dubăsari chiar la Cocieri (localitate aflată sub controlul autorităților constituționale). I-au confiscat automobilul și cele 2500 kg de ceapă, pe motiv că ar fi ocolit „controlul vamal”, trecând râul Nistru cu bacul, pe la Molovata. Acum dosarul său este la CtEDO.

Știm că Poliția moldovenească din Ustia a pornit un dosar penal împotriva celor doi indivizi care te-au atacat atunci. Unde e acum dosarul?

Dumitru Pădureț: Dosarul e suspendat. Nu se mai aude nimic de el. Dar să știți că eu nici nu mai aștept că polițiștii îmi vor face dreptate. Dacă se dorea, cei doi transnistreni care m-au atacat atunci erau demult arestați. Ei au venit nu odată pe la noi prin sat. S-au întâlnit cu polițiștii noștri și... nu s-a întâmplat absolut nimic. Ei discută, se înțeleg, fac scheme din cine și cum să mai storcă bani, iar noi ne facem iluzii că ne vor face dreptate. Gata, eu am mai crescut puțin și nu mai cred în povești.

Dar tu ai fost ridicat de cei doi exponenți ai forțelor separatiste de pe teritoriul controlat de Chișinău, da?

Dumitru Pădureț: Da. Au zis că am evitat să le plătesc lor taxe. Dar pentru ce să le plătesc? Cum sau unde să plătesc în condițiile în care nu există posturi sau informații clare. Autoritățile constituționale spun că trebuie să le plătim doar lor și nu trebuie să plătim nimic acolo pentru că sunt ilegali anticonstituționali. Eu cui să mă supun? Ce norme sau legi am încălcat? Nu prea înțeleg de ce nu m-au apărut structurile constituționale din moment ce polițiștii mi-au spus că nu am încălcat nimic. Totodată, mai târziu am aflat că unii funcționari din Chișinău spuneau că sunt „contrabandist”. Păi, atunci nimic nu mai înțeleg pentru că unii spun una alții alta. Cei de la autoritățile constituționale oare nu discută și nu coordonează între ei? Dacă e așa, care e diferența între ei și milițienii lui Șevciuk? Mă crede cineva „contrabandist” pentru că nu am plătit taxe și

regimului de la Tiraspol? Atâta nedreptate am văzut în ultimii ani, încât m-am obișnuit și mă tem că degrabă nici n-o să mai sesizez lucrurile nenormale care ni se întâmplă nouă aici.

Acum ce faci? Continui să mai duci marfă?

Dumitru Pădureț: Da. Eu din altceva nu am din ce trăi. Risc în fiecare zi trecând marfa cu bacul pe la Molovata, dar iată vine iarna și dacă îngheață Nistrul, nu știu cum mă voi descurca.

Dar până la urmă atunci ați plătit așa-zisa „amendă” impusă de separatiști?

Dumitru Pădureț: Da, pentru că altfel nu-mi dădeau mașina și marfa. Am plătit 1500 de euro. Își bat joc de noi aici. Parcă ar face experimente pe șoareci ca să vadă cât de răbdători suntem. Toată speranța ni-i la CtEDO. Dosarul e deja acolo, acceptat și așteptăm.

După astfel de istorii, realizezi odată în plus că Republica Moldova ca stat încă nu s-a afirmat, fiindcă nu și-a impus legislația. Respectiv, nefiind în stare să impună ordinea și respectul față de lege, populația a primit un mesaj foarte clar că societatea moldovenească este bazată pe principiile junglei, unde fiecare se descurcă cum poate și unde supraviețuiesc cei mai norocoși. Regretabil este faptul că aceste lucruri le-au înțeles foarte puțini dintre numeroșii jurnaliști, diplomați sau experți naționali și străini. Mulți dintre ei le percep ca firești, chiar dacă au un mandat clar atunci când vin să lucreze în Moldova.

7. Casa Națională de Asigurări Sociale întreține un sistem canceros ce dezbină țara

A locuit toată viața în Grigoriopol. Odată în două săptămâni, vine la Chișinău „să vadă tricolorul”, glumește Dumitru. De fapt, vine la piață să vândă brânză. Acolo l-am și întâlnit. Nu a permis niciodată, vreo unui „vameș” sau „grănicer” transnistrean să-i atingă buletinul de identitate emis de autoritățile de la Chișinău. Din principiu. Când trece pretinsa „vamă”, ține buletinul cu două mâini, de margini, la ferestruică, pentru ca respectivii să-i introducă datele în computer. Uzurpatorii s-au obișnuit cu el și îl iau în derâdere de fiecare dată: „vezi că până la urmă nu ai avut dreptate... Noi am reușit să ne impunem... Acceptă nene realitățile – Rusia poate orice...”. Pentru Dumitru, buletinul moldovenesc de identitate înseamnă onoare, iar atingerea lui de către exponenții regimului separatist ar însemna - profanare. Nu exagerez și vă asigur că omul e absolut teafăr... și foarte cult.

Cu doi ani în urmă, însă, Chișinăul l-a forțat să devină (vorba lui) „separatist cu acte în regulă”. Cu doi ani în urmă, Dumitru a ieșit la pensie. A venit la Chișinău, la autoritățile constituționale, să-și ceară drepturile de cetățean – pensie moldovenească. Dar a fost alungat. I s-a spus să meargă să se pună la evidență la autoritățile separatiste. Și așa de trei ori. Când a înțeles că nu poți trăi la bătrânețe doar cu dor de tricolor și dragoste de Moldova, s-a făcut „cetățean transnistrean” cu „pașaport de separatist” și acum primește pensie în ruble transnistrene plus un adaos din partea lui Putin (așa e numită suma de 15 dolari SUA alocată lunar de Federația Rusă tuturor pensionar-

ilor din regiunea transnistreană...). „A fost cea mai crudă umilință din viața mea, prin care a trebuit să trec. Atunci am înțeles că dragostea mea față de țară e unilaterală, într-un singur sens. Mata, ai putea iubi la nesfârșit o femeie care nu te observă și care își asmuță „uhajorii” să te bată?” – m-a întrebat trist și emoționat Dumitru.

Deși nu port nici o vină, m-am simțit ca și cum aș fi stat gol în mijlocul Pieții Centrale. Un om legendă, care printr-o singură fază a vieții lui a descris absurditatea întregului sistem canceros în care se bălăcesc, de 22 de ani, politicienii de la Chișinău în tandem cu un grup de persoane de la Tiraspol.

Chișinăul a greșit iremediabil

Un mecanism de asistență socială din partea autorităților constituționale, pentru locuitorii de pe malul stâng al Nistrului lipsește cu desăvârșire, iar acest lucru este mai grav decât orice altă lacună admisă cu multă indiferență de Chișinău în relația cu cetățenii săi din regiunea transnistreană. Declinarea sau negarea atribuțiilor constituționale de a asigura drepturile sociale egale tuturor cetățenilor fără excepție și transmiterea tacită a 15% din cetățenii și locuitorii țării în îngrijirea unor structuri ilegale, care au uzurpat puterea în Republica Moldova, va avea consecințe îngrozitoare pe termen lung. Aceasta, de fapt, pe lângă discriminarea clasică, înseamnă că statul și-a abandonat o parte din cetățeni. Cu cât mai îndelungată este perioada abandonului, cu atât mai irecuperabili, politico-diplomatic, sunt acei cetățeni și, implicit, acel teritoriu. Drepturile omului nu au hotar, iar autorităților constituționale, chiar dacă nu înțeleg sau nu doresc, le revine obligația să asigure tuturor cetățenilor și locuitorilor țării, inclusiv celor din regiunea transnistreană accesul larg la serviciile, garanțiile și mecanismele constituționale de protecție socială.

Realitatea este și una dură. În mod normal ași spune una criminală. Maria Bortă, Președintele Casei Naționale de Asigurări Sociale a Republicii Moldova, a recunoscut că instituția pe care o conduce face schimb de informații cu structurile din regiunea transnistreană, pentru a veghea ca nu cumva oamenii să primească pensii din ambele părți. **„Noi primim informația de acolo și transmitem informația de aici, fiindcă politica-i politică, dar dacă el primește de acolo,**

înseamnă că nu i se dă de aici. Pensie dublă nu poate primi nimeni, nici cu Rusia, nici cu România”, susține Maria Bortă, care în mod normal ar trebui pentru astfel de fapte și declarații să dea explicații procurorilor. Cum e posibil ca un funcționar de stat să compare o parte din țara sa cu o țară vecină? Cu regret, sunt mai multe întrebări la care în Moldova nu vom putea găsi răspuns sau explicații.

Este foarte important să se știe că legislația Republicii Moldova nu prevede expres posibilitatea de a lipsi cetățenii (mai ales cei aflați pe teritoriul țării) de dreptul de a beneficia de alocații sociale, pentru faptul că aceștia le-ar primi dintr-un „fond nerecunoscut”. În plus, în actele normative nu există o explicație a noțiunii de pensie sau indemnizație transnistreană, pentru că o astfel de prevedere ar fi ilegală sau neconstituțională dacă doriți.

Chiar dacă, prin absurd, acceptăm această logică, înseamnă că Dumitru din Grigoriopol trebuia să primească pensie moldovenească, deoarece s-a adresat Chișinăului de trei ori cu solicitarea

respectivă. El însă a fost alungat de către autoritățile constituționale pentru că: 1. Așa e mai simplu; 2. „Las’ să-i plătească rușii pensie”. E oare vreo tactică a unor funcționari de a economisi banii bugetului național? Cât de legale pot fi astfel de refuzuri dacă tot vorbim de statul de drept R.Moldova?

Este foarte important să se știe că legislația Republicii Moldova nu prevede expres posibilitatea de a lipsi cetățenii (mai ales cei aflați pe teritoriul țării) de dreptul de a beneficia de alocații sociale, pentru faptul că aceștia le-ar primi dintr-un „fond nerecunoscut”. În plus, în actele normative nu există o explicație a noțiunii de pensie sau indemnizație transnistreană, pentru că o astfel de prevedere ar fi ilegală sau neconstituțională dacă doriți.

Dosarele se duc la CtEDO

Paradoxal, în cazuri de acest fel, judecătorii moldoveni comit greșeli foarte grave. S-a întâmplat și în cazul Oxanei Șutac, deasemenea din Grigoriopol, care crește de una singură patru copii. A solicitat Casei Naționale de Asigurări Sociale indemnizația unică la nașterea ultimului copil și cea pentru creșterea copiilor. Cererea i-a fost respinsă, pe motiv că ar primi indemnizație de la administrația de la Tiraspol. Iată ce scrie în Hotărârea Curții Supreme de Justiție: *„Reclamanta, domiciliind în raionul Grigoriopol aflată sub jurisdicția (ATENȚIE!!!) statului Transnistrean, beneficiază de indemnizații pentru fiecare copil”. Grație juriștilor Asociației „Promo-LEX”, acest caz a ajuns deja pe masa judecătorilor CtEDO și, Republica Moldova riscă să fie condamnată pentru neonorarea obligațiilor privind respectarea drepturilor omului. Dar oare câte alte astfel de cazuri există încă? Vor mai dori oare și alți cetățeni din acest teritoriu să fie umiliți de birocrății incompetenți sau justiția națională?*

Iată ce declara, în luna noiembrie 2013, în legătură cu plata reciprocă a pensiilor, vicepremierul pentru Reintegrare, Eugen Carpov: *„Există un proiect care menționează un angajament reciproc - să fie preluată plata pensiilor, pe partea cealaltă, în cazul în care locuitorul își mută reședința permanentă. Plus aspecte tehnice care trebuie să fie definitive de către experți. Eu cred că teoretic este posibilă o decizie pozitivă în acest sens”*. Interesant cum ar suna conținutul unui astfel de act normativ și, în special, cum ar fi etichetată în acest act (neconstituțional din start, deoarece vizează o autoritate ilegală, inexistentă) forța uzurpatoare și denumirea instituției din scheletul separatist, care nu are cum să nu fie stabilită clar într-un astfel de document.

„Sunt niște chestii încâlcite atât de abil, încât acum ar fi extrem de greu să le mai explici și să le descâlcești. Pentru cetățenii de acolo ele sunt ca o pânză de păianjen. Dacă nu căzi în prima plasă, cazi în a doua sau în a treia, dar oricum ești prins. Autoritățile de la Chișinău nu au avut curajul sau poate nici nu au dorit să-și impună legile, lamentându-se cu argumente copilărești. Acum avem ceea ce avem – un regimul ielgal bine consolidat, o nouă generație crescută și educată ostil față de tot ce înseamnă Moldova, Europa, Occident, democrație și drepturile omului. Chișinăul are nevoie de o strategie care, încet-încet, să pună bazele unui sistem juridic clar, previzibil, consolidat și eficient. În general, să el fie clar tuturor un lucru: noi nu suntem împotriva reglementării unor sau altor aspecte. Noi cerem claritate, transparență și legalitate. Ori modificăm legislația ori nu o încâlcăm. Normele juridice nu pot fi ignorate sub pretexte sau argumente pretins politice”, susține directorul executiv al Asociației „Promo-LEX”, Ion Manole.

Totuși, uneori, câte ceva se face. Deci, se poate!

Pentru a nu vă crea impresia că sunt rău intenționat și aduc doar exemple negative, în continuare voi menționa și unul din puținele aspecte pozitive, care demonstrează faptul că se poate.

În 2011, de poliță medicală obligatorie gratuită au beneficiat doar 3400 de cetățeni moldoveni domiciliați în localitățile din stânga Nistrului. În 2012, „în **contextul măsurilor de consolidare a încrederii populației de pe cele două maluri ale Nistrului**”, **Guvernul R. Moldova a decis să extindă lista cetățenilor care beneficiază de poliță de asigurare medicală gratuită.** Astfel, de atunci pe lângă cetățenii Republicii Moldova domiciliați în localitățile din stânga Nistrului, de polițe de asigurare medicală obligatorie beneficiază și cei din localitățile limitrofe liniei administrative, care primesc pensii în regiunea transnistreană. Beneficiarii de pe urma acestei Hotărâri pot obține polița de asigurare medicală la Comisiile speciale deschise la Varnița, orașul Rezina și localitatea Coșnița din raionul Dubăsari. Din 2011 (de când a intrat în vigoare prevederea) și până în prezent, numai Comisia din Rezina a eliberat 1853 de polițe medicale.

Pentru a primi gratuit polița medicală, solicitanții trebuie să se înregistreze pe lista medicului de familie în orașul Rezina (sau, după caz, în celelalte locații) și să depună o cerere și pachetele de acte la comisia specializată, care se întrunește o dată în lună. În cadrul comisiei respective activează reprezentanți ai CNAM, CRIS "Registru", Oficiului pentru Ocuparea Forței de Muncă, cancelariei de stat, DASPF, medici. Cheltuielile pentru serviciile medicale prestate posesorilor acestor polițe de asigurare medicală sunt acoperite de Casa Națională de Asigurări în Medicină a Republicii Moldova.

Alexandru Zubco: CNAS respinge locuitorii din estul țării

Republica Moldova este, probabil, unicul stat european, pe teritoriul căruia funcționează două sisteme de protecție socială diferite și separate – unul legal și altul ilegal. Republica Moldova este, probabil, unicul stat european, care, fără nici un temei juridic, admite sau tolerează discriminarea cetățenilor săi domiciliați în regiunea transnistreană în raport cu ceilalți cetățeni ai săi, domiciliați la vest de Nistru în ceea ce privește accesul la serviciile de asistență și protecție socială, susține juristul Asociației „Promo-LEX”, Alexandru Zubco.

În general, nu există o diferență vizibilă în ceea ce privește cuantumul plăților salariale, indemnizațiilor și altor alocații sociale achitate din fondurile sociale ale autorităților constituționale și cele ale administrației regionale separatiste. Diferențele apar dacă analizăm caracterul acestor plăți sociale. Spre exemplu, vârsta de pensionare în stânga Nistrului este de 55 ani pentru femei și 60 pentru bărbați (femeile cu 3 copii – 52 ani, iar cele cu 5 copii – 50 ani). În teritoriul controlat de autoritățile constituționale vârsta de pensionare este de 57 ani pentru femei și 62 de ani pentru bărbați. În medie, mărimea pensiei achitate nu se deosebește substanțial, doar că în stânga Nistrului pensionarii primesc un adaos de 15 dolari (din partea Rusiei). Avantajele sunt vizibile, mai ales pentru o mare parte a populației țării, care nu are alte venituri.

Neachitarea pensiei și a altor alocații prevăzute de legislația R.Moldova locuitorilor din stânga Nistrului, pe motiv că aceștia domiciliază pe teritoriul necontrolat de autoritățile constituționale și/sau că ridică o pensie din fondurile nerecunoscute, constituie o gravă încălcare a drepturilor omului.

Neachitarea pensiei și a altor alocații prevăzute de legislația R.Moldova locuitorilor din stânga Nistrului, pe motiv că aceștia domiciliază pe teritoriul necontrolat de autoritățile constituționale și/sau că ridică o pensie din fondurile nerecunoscute, constituie o gravă încălcare a drepturilor omului.

Potrivit datelor locale, în regiunea transnistreană sunt „asigurate social” aproximativ 200.000 de persoane din totalul de aproximativ 555.000. În marea lor majoritate, ei sunt cetățeni ai Republicii Moldova cu drepturi depline, inclusiv la protecție și asistență socială. Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) refuză ilegal stabilirea și achitarea plăților sociale pentru beneficiarii din regiunea transnistreană pe motiv că respectivii „primesc” sume bănești de la organele care și-au asumat atribuții oficiale de asistență socială în regiune. CNAS nu deține informații despre starea socială a cetățenilor din regiune, nu bugetează cheltuieli pentru asigurarea socială a celor de peste Nistru. De fapt, această instituție de stat

tratează cetățenii în mod diferit. Discriminarea la achitarea pensiilor scade din încrederea populației din regiunea transnistreană în organele constituționale ale Republicii Moldova. În situația în care Federația Rusă acordă pensionarilor din regiune supliment la pensii, iar Moldova își declină totalmente obligațiile, atitudinea și loialitatea populației față de aceste două țări este cea pe care o vedem astăzi.

Neachitarea pensiei și a altor alocații prevăzute de legislația R.Moldova locuitorilor din stânga Nistrului, pe motiv că aceștia domiciliază pe teritoriul necontrolat de autoritățile constituționale și/sau că ridică o pensie din fondurile nerecunoscute, constituie o gravă încălcare a drepturilor omului. Legislația Republicii Moldova nu prevede expres posibilitatea de a lipsi cetățenii de dreptul de a beneficia de pensii/ alocații pe motiv că aceștia ar primi o pensie, sau o alocație, sau indemnizație dintr-un „fond nerecunoscut”. Atâta timp, cât aceste plăți nu se încadrează legal și nu au nicio bază legală, ele pot fi considerate ca prestații bănești particulare. Prin urmare, ele nu pot fi luate în calcul la stabilirea beneficiilor și nici nu constituie temei legal de a refuza asigurarea socială a persoanelor din regiune, mai spune juristul Alexandru Zubco.

8. Troc separatist: Loialitate regimului – tortură la nord

Nici o persoană din regiunea transnistreană nu a fost atrasă la răspundere pentru acte de tortură, deși se știe că este aplicată la scară largă acolo. Foarte rar, doar când victimele sunt prea insistente și implică un avocat, aici, la Chișinău, se reușește inițierea unui dosar pe faptele de tortură și relele tratamente semnalate de victime. În majoritatea cazurilor, însă, oamenii legii reușesc să convingă victimele să renunțe, utilizând fraze ironice de genul: „**O să puteți depune plângere după soluționarea diferendului!**”.

Dosarele de acest gen reprezintă o povară pentru procurorii din dreapta Nistrului, ei fiind nevoiți să le poarte pur și simplu cu ei dintr-un loc în altul, fără să lucreze asupra lor. În mediul procurorilor aceste dosare se numesc „conserve”. Nimeni din conducerea Procuraturii Generale de la Chișinău nu le cere socoteală procurorilor pentru faptul că aceste „conserve” stau pe linie moartă ani de zile. Ba mai mult, au găsit și argumente-șablon pe care să le invoce în răspunsul la interpelările venite din partea victimelor, avocaților și jurnaliștilor: „Lipsa controlului efectiv asupra

raioanelor de Est ale Republicii Moldova fac imposibilă desfășurarea măsurilor operative de investigație...”. „Situția politică din regiune nu ne permite să documentăm faptele descrise în plângerea Dvs...”. „Cazul descris de Dvs ar putea fi examinat numai după reintegrarea țării, deoarece momentan măsuri operative de investigații în raioanele de Est nu pot fi efectuate...”.

Sunt extrase din răspunsurile oficiale trimise de autoritățile constituționale persoanelor care au fost sechestrate și bătute crunt prin subsolurile instituțiilor represive din regiunea transnistreană. La o privire atentă a lucrurilor, constatăm că, din cauza lenei și plictiselii unor birocrați, Republica Moldova s-a blocat în raport cu ilegalitățile comise pe teritoriul țării lor. Nu fac uz la pârghiile pe care le posedă ca stat recunoscut la nivel internațional ci se limitează la argumente și scuze greu de acceptat. Asta în timp ce forțele represive de la Tiraspol îi hărțuiesc pe oameni cu „citații”, cu tot soiul de „percheziții”, scriu „procese verbale”, inițiază „dosare”, etc. Ai impresia că s-au inversat lucrurile (structurile ilegale se comportă de parcă ar avea legitimitate și recunoaștere internațională, iar autoritățile constituționale de parcă ar fi ilegale).

Pârghii nefolosite

Fiind un stat recunoscut, Republica Moldova dispune de numeroase pârghii la nivel internațional, pentru a face ordine în această țară. Anunțarea în căutare internațională a cetățenilor săi sau străini, care se fac vinovați de anumite fapte ilegale ar putea fi unul dintre aceste instrumente. Dacă ar fi utilizat, ar putea fi extrem de eficient inclusiv ca măsură de sporire a încrederii, deoarece ar reda demnitatea umană și cetățenească multor dintre locuitorii regiunii aflate sub controlul administrației de facto. Această procedură nici măcar nu necesită trimiterea procurorilor sau a polițiștilor, pentru lucrul operativ, în partea stângă a Nistrului, fapt care ar conduce la anumite situații de tensiune sau provocări din partea separatiștilor. E o procedură ce poate fi demarată ca urmare a simplei ignorări de către suspect a citației de prezentare la organul de urmărire penală. Există proceduri legale clare, care indiferent de circumstanțe, trebuie respectate. Inclusiv suspendarea sau încetarea procedurilor legale trebuie bazate pe normele legale și nicidecum pe justificări de ordin politic. Așa-numita Transnistrie seamănă cu o colivie, dar nu este. Cei care astăzi bat oameni în penitenciarele sau subsolurile miliției locale, mâine vor dori să călătorească - să meargă în ospeție la mama, fiica sau fratele din alte regiuni ale țării sau din străinătate. Prins și trimis la Chișinău, va trebui să răspundă pentru faptele sale de pe vremea când era tare în pumni. Dar pentru aceasta, procedura trebuie demarată, astfel încât călăii să fie anunțați în căutare.

Chiar dacă regiunea transnistreană se consideră „stat independent”, Republica Moldova este responsabilă pentru respectarea drepturilor omului pe acel teritoriu. Responsabilitatea Moldovei a fost evidențiată în hotărâri ale CtEDO, dar și de Comitetul pentru Drepturile Omului al ONU.

Din păcate, victime ale tratamentelor inumane și degradante devin nu doar maturii, considerați mai rezistenți. Despre astfel de cazuri, care au loc mai ales în penitenciarele transnistrene, presa scrie cu regularitate. Nastia este o fetiță orfană de 14 ani din satul Ploti (Plopi) din estul țării. La vârsta ei, a trecut prin momente greu de imaginat chiar și pentru un matur. Toate și-au lăsat amprenta pe fața ei. Familia de romi la care locuia a vândut-o de 2 ori unor milițieni locali (de fiecare dată cu câte 100 de dolari). Aceștia îi făceau acte, cu ajutorul unui notar și o duceau în Rusia la cerșit. Până să ajungă acolo, însă, era violată și bătută ca pedeapsă pentru că milițienii au trebuit să o cumpere de 2 ori. Cazul ei a devenit cunoscut atunci când a fost repatriată pentru a

Cea mai gravă situație în ceea ce privește aplicarea torturii în regiunea transnistreană a fost constatată în penitenciarele subordonate regimului ilegal. Zilnic oamenii sunt sechestrați în plină stradă, încarcerați, ținuți în condiții neomenești (bătuți, lipsiți de hrană, de apă, de acces la WC) și judecați pentru crime pe care mulți probabil nu le-au săvârșit.

treia oară de către organizația „Salvați Copiii - Moldova”. Dar oare câte alte astfel de cazuri mai există?

Puteri necontrolate călăilor

Structurile ilegale din regiune, care apără regimul separatist de la Tiraspol, au obținut, drept răsplată pentru loialitate, puteri necontrolate. Au concrescut cu crima organizată și, prin teroare, țin, ca într-o imensă pușcărie, aproape 500.000 de oameni. În legătură cu aceasta, secretarul general al Federației Internaționale pentru Drepturile Omului, Artak Kirakosyan menționa: *“Autoritățile din Moldova trebuie să găsească metode clare și transparente pentru a -și ajuta cetățenii din Transnistria. Indiferent dacă este*

recunoscută sau nu, Transnistria se află în Europa și de aceea trebuie să se cunoască dacă sunt sau nu încălcate drepturile omului acolo”.

Chiar dacă regiunea transnistreană se consideră „stat independent”, Republica Moldova este responsabilă pentru respectarea drepturilor omului pe acel teritoriu. Responsabilitatea Moldovei a fost evidențiată în hotărâri ale CtEDO, dar și de Comitetul pentru Drepturile Omului al ONU. În observațiile finale din noiembrie 2009, Comitetul amitește că, în ciuda dificultăților Republicii Moldova în exercitarea unui control efectiv asupra teritoriului din stânga Nistrului, statul moldovenesc este obligat să garanteze respectul drepturilor recunoscute în Pactul Internațional pentru Drepturi Civile și Politice pentru populația din regiunea transnistreană. La rândul său, CtEDO, în deciziile sale recunoaște nu doar responsabilitatea Republicii Moldova ci și responsabilitatea Federației Ruse, datorită prezenței militare și economice în regiune.

Cea mai gravă situație în ceea ce privește aplicarea torturii în regiunea transnistreană a fost constatată în penitenciarele subordonate regimului ilegal. Zilnic oamenii sunt sechestrați în plină stradă, încarcerați, ținuți în condiții neomenești (bătuți, lipsiți de hrană, de apă, de acces la WC) și judecați pentru crime pe care mulți probabil nu le-au săvârșit. Concluziile alarmante au apărut, în februarie 2013, într-un amplu raport al ONU cu privire la încălcarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Și Ambasada SUA a anunțat că „dispune de informații credibile despre aplicarea torturii, lipsirea de dreptul la un proces echitabil și existența în locurile de detenție din regiunea transnistreană a unor condiții ce nu fac față standardelor internaționale”.

„Ombudsman”-ul terorii

Directorul executiv al Asociației ”Promo-LEX”, Ion Manole, susține că inclusiv așa-zisul „avocat al poporului” din stânga Nistrului are o abordare greșită: „Semnalele pe care le avem noi de acolo ne arată că această poziție numită „ombudsman” în regiune nu face altceva decât să încerce mușamalizarea cazurilor grave și să lustruiască imaginea regimului de acolo. A fost un caz când „ombudsman”-ul de acolo a fost rugat de ombudsmanii de la Chișinău să transmită niște medicamente unuia dintre deținuții care s-a plâns de rele tratamente instituțiilor naționale și internaționale. Acest „ombudsman” a venit în fața deținutului respectiv, i-a aruncat cu medica-

mentele în față și, urlând la el, i-a zis că dacă va mai depune vreo plângere, va muri în chinuri groaznice acolo, în pușcărie. A fost un șoc nu doar pentru rudele victimei dar și pentru noi”, a spus Ion Manole.

Asta în condițiile în care în regiunea transnistreană, „ombudsmanul” este singurul care monitorizează ancheta. Acesta nu poate iniția el însuși denunțări ale tratamentelor inumane și degradante, informațiile pe care le culege urmând a fi transmise „procuraturii” din regiune și așazisului comitet de anchetă creat prin „decret prezidențial”.

Reprezentanții organizațiilor internaționale care monitorizează situația din penitenciare, practic nu au acces în pușcăriile din raioanele de Est. În lipsa unor instrumente eficiente de apărare și monitorizare a situației persoanelor încarcerate, situația lor este greu de imaginat.

Interviu cu Alexandru Zubco, jurist „Promo-LEX”:

Cum aflați despre cazurile de tortură din închisorile transnistrene?

Alexandru Zubco: O componentă a Programului Drepturile Omului al Promo-LEX ține de monitorizarea continuă a fenomenului torturii și a situației din locurile de detenție din raioanele de Est. Analizăm evoluția normelor punitive locale, rapoartele și statistice locale, relatările presei regionale, inclusiv constatările organismelor internaționale la acest capitol. La fel, suntem sesizați constant de rudele persoanelor aflate în custodia administrației de facto din regiunea de Est. În unele situații ne autosesizăm.

În ziua de azi, în Transnistria, se mai aplică înfometarea și lipsirea de apă ca măsură de presiune asupra condamnaților?

Alexandru Zubco: Am recepționat mai multe cazuri de supunere la acte de tortură și rele tratamente a persoanelor bănuite în scopul autodenunțării, fie obținerii anumitor informații utile. Sunt groaznice - de la sufocare, șocuri electrice, pînă la „spânzurătoarea Palestineană”. Lipsirea de apă și hrană a persoanelor acuzate se întîmplă de cele mai multe ori în primele zile de arest în secțiile de miliție. Victimele sunt ținute fără apă și alimente ore în șir, pînă își recunosc „vinovăția”.

Ce pârghii de apărare accesibile există pentru cei care îndură tratamentele degradante ale regimului ilegal?

Alexandru Zubco: La nivel național există mai multe mecanisme legale de protecție, care, însă nu sunt accesibile și aplicabile în estul țării. Autoritățile preferă să se justifice, în loc să aplice legea.

Secretarul general al Federației Internaționale pentru Drepturile Omului, Artak Kirakosyan, spunea, cu referire la aplicarea torturii în regiunea transnistreană că: “Autoritățile din Moldova trebuie să găsească metode clare și transparente pentru a-și ajuta cetățenii din Transnistria”. Ce putea face Chișinăul și nu a făcut încă?

Alexandru Zubco: Autoritățile constituționale au multe de făcut, începând de la adoptarea unor politici și strategii de soluționare a conflictului până la intervenția promptă și legală în fiecare caz de încălcare a drepturilor omului. Mai mult, este important ca aceste politici și metode să fie transparente.

Există, aici la Chișinău, vreun mecanism național de prevenire, reabilitare și protecție a victimelor supuse torturii în regiunea transnistreană?

Alexandru Zubco: Nu. Însă, pe lângă instituția ombudsmanului există un consiliu consultativ, care oferă suport consultativ și de asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, însă monitorizarea efectuată de MNPT nu se extinde asupra spațiului din Estul țării.

Despre aplicarea torturii în penitenciarele transnistrene se vorbește demult. Cu toate acestea nu-mi amintesc să fi fost emisă vreă decizie a CtEDO în care să fie constatate condițiile inumane de detenție și relele tratamente. De ce?

Alexandru Zubco: În 2004, CtEDO a pronunțat decizia Ilașcu și alții vs Moldova și Federația Rusă. Curtea a condamnat statele pârâte pentru aplicarea relelor tratamente față de reclamanți în închisorile din Transnistria. Această decizie, la moment, este unicul precedent. Menționăm că în perioada 2010-2013, CtEDO a comunicat peste 20 de cauze, reprezentate de juriștii Asociației Promo-LEX, în care se reclama inclusiv violarea art.2 și 3 (dreptul la viață și supunerea la rele tratamente în închisorile din regiune).

9.Regionea transnistreană – mediatic încă recuperabilă

Chișinăul a greșit în regiunea transnistreană pe toate fronturile, tolerând, prin inacțiune, întărirea unui regim dăunător, cu mentalitate sovietică, ce se menține doar datorită faptului că a reușit, propagandistic și mediatic, să domine subconștientul oamenilor de acolo. Regimul și-a inventat dușmani și pericole virtuale, a adaptat niște lozinci sovietice (care și-au dovedit cănva eficiența), le-a mediatizat și ține astfel ostatici, de 22 de ani, 15% din cetățenii țării. Chișinăul a pierdut războiul mediatic în regiunea transnistreană fără să tragă măcar un prăpădit de „glonte”... mediatic. Pur și simplu s-a predat.

Centrul Român pentru Jurnalism de Investigație și SCOOP (unul dintre cei mai mari susținători ai jurnalismului de investigație din lume) a organizat la Chișinău o întâlnire cu jurnaliștii din regiunea transnistreană, pentru a le comunica despre oportunitățile de finanțare a proiectelor de investigație. Nu a invitat nominal pe nimeni. Pur și simplu a avut grijă ca anunțul să apară în spațiul public din regiunea transnistreană. La seminar au venit „secretari de presă” ai instituțiilor transnistrene care deserves regimul clandestin, jurnaliști angajați la ziarele subordonate regimului separatist, etc. Întrebați de organizatori dacă se consideră potențiali jurnaliști de investigație, respectivii au recunoscut că au venit la seminar pentru că au fost trimiși de șefi.

Alte cazuri de cooptare a jurnaliștilor de peste Nistru în echipe de investigație finanțate din exterior au avut efecte și mai dezarmante. Într-unul din cazuri, grație legăturilor „ colegului ” transnistrean din echipă cu anumite servicii aflate sub oblăduirea regimului ilegal, era cât pe ce să nimerim în subsolurile KGB-ului de la Tiraspol.

Un secret deconspirat

Sub stufoasa tufa de mătrăgună a separatismului transnistrean nu a reușit să crească nici măcar o ceată de jurnaliști adevărați. Nu-i condamn. Ei nu au altă soluție. Doar constat. Și mai constat că în pofida pregătirii sub orice nivel a jurnaliștilor din regiunea transnistreană, regimul separatist duce un război mediatic foarte eficient împotriva Republicii Moldova. Iar o simplă analiză a portalurilor informaționale prin motorul: www.domainwhitepages.com ne prezintă o dovadă dezoilantă despre originea atacurilor mediactice chipurile transnistrene împotriva Moldovei: Cele mai influente portaluri informaționale transnistrene sunt găzduite de 2 servere din Federația Rusă, portalurile fiind administrate, aproape toate, dintr-un singur centru de comandă. Apropos, o verificare superficială (prin mecanisme on-line la îndemâna oricui) a portalurilor informaționale din Abhazia și Osetia de Sud, conturează același traseu virtual spre același centru de comandă din Rusia. Aceasta înseamnă că în Rusia, o echipă întreagă de manipulatori este plătită ca să întrețină și să alimenteze mituri apocaliptice și minciuni menite să țină în captivitate gândirea analitică a oamenilor din teritoriile ocupate.

Și încă un detaliu care ne-a sărit în ochi fără nici un efort în timpul expertizei portalurilor on-line transnistrene. Aceste minciuni cu dușmani inventați și povești apocaliptice care mai că fac din UE un imens lagăr de concentrare, sunt ambalate extraordinar de abil-perfid, practic consumatorul neavând nici o șansă de a nu cadea pradă acestui soi de manipulare mediatică. O altă observație este că toate aceste portaluri au varianta „english” într-o traducere perfectă din limba rusă, în scopul manipulării exploratorilor de internet din străinătate (utilizatori ai motoarelor de căutare).

„Тут у вас непаханое поле”

Chișinăul trebuia să facă exact inversul. Să încurajeze media să se ocupe de buna, corecta, operațională și cât mai vasta informare a locuitorilor de pe malul stâng al Nistrului. Să atragă cei mai buni specialiști în comunicare și să le pună ca sarcină primordială informarea populației din estul țării dar și comunicarea ADEVĂRULUI despre, de exemplu: Cum și câtă avere a agonisit Igor Smirnov sau Evgheni Șevciuk? Ce s-a întâmplat cu întreprinderile și fabricile din regiune? Unde se duc imensele sume oferite „generos” de Rusia? Ce probleme se pot rezolva în Rusia cu banii Moscovei trimiși la Tiraspol? De ce-i place lui Dmitri Rogozin Transnistria și ce a făcut el în Moldova în timpul războiului moldo-rus? Cum se fură bani din sport în regiunea transnistreană? Cum sunt delapidate ajutoarele umanitare trimise de Rusia și cine sunt beneficiarii (ruși și transnistreni) ai așa-numitelor „otkaturi” ale acestor ajutoare.

80% din instituțiile de presă din regiunea transnistreană sunt finanțate oficial de administrația separatistă, arată rapoartele organizațiilor internaționale. Din această cauză, dar și pentru că „legislația” privind presa este foarte restrictivă, despre 60% din cazurile de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană nu află nimeni.

Vorba unor experți în tehnologii electorale: „Тыт у вак непаканое поле”. La Chișinău o astfel de inițiativă ar fi rebutată imediat: „Nu are rost. E imposibilă obținerea unor astfel de informații. E prea ermetică Transnistria din punctul de vedere al accesului la informație”. Se crează impresia că la conducere, în Moldova, nimeresc, de 22 de ani, numai proroci și clarvăzători.

Tot din cauza acestor „fii” ai Babei Vanga, Chișinăul nu a creat judecătoria pentru locuitorii din regiunea transnistreană, nu a creat mecanisme de acordare a ajutoarelor sociale pentru cei de peste Nistru, etc. Ei, guvernau legitimi, nu au idee de noile pârgii ale jurnalismului de investigație. E mult mai simplu să înmormântezi o inițiativă și să umbli cu foarfeca de tăiat panglici în buzunar. În regiunea transnistreană e nevoie de un curent de opinie care să-i dezghețe pe cei care spun astăzi: „La ce bun să spun adevărul, dacă oricum nu se va schimba nimic?!”.

80% din instituțiile de presă din regiunea transnistreană sunt finanțate oficial de administrația separatistă, arată rapoartele organizațiilor internaționale. Din această cauză, dar și pentru că „legislația” privind presa este foarte restrictivă, despre 60% din cazurile de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană nu află nimeni.

Confuzie: Presă „independentă” și jurnaliști „liberi”

În internet deseori vom găsi etichetări de genul: „...susține jurnalistul independent din regiunea transnistreană...”, sau „scrie ziarul independent din regiunea transnistreană...”. Pe „Youtube” găsim interviuri video cu acești jurnaliști sau șefi de redacții „independente” în care dâșii etichetează „rnm” ca fiind „republica noastră” și vorbesc despre imperfecțiunea „constituției” „rnm” sfidând statul Republica Moldova și legile acestuia la fel cum o fac cei față de care ei se dau „independenți”.

Nu există presă independentă în regiunea transnistreană! Și nici jurnaliști absolut liberi. Există presă controlată și finanțată oficial care laudă regimul ielgal și există unele ziare și jurnaliști care nu-i laudă atât de pronunțat, dar tolerează în tăcere uzurparea puterii și abuzurile comise de această grupare. Libertatea de exprimare presupune în primul rând libertatea de a exprima păreri alternative. Ori, dacă tăcerea celor care operează cu sintagma „jurnalist” este alternativa – mai bine fără ea, pentru că ea, această alternativă, crează iluzia falsă în exterior că în regiunea transnistreană există totuși „presă independentă”. Este exact argumentul de care are nevoie Evgheni Șevciuk ca să scape de pecetea de dictator și ilegal.

Sau o altă aberație care i-a lăsat mască pe colegii jurnaliști din Germania: La noi se obișnuiește de a numi „independente” ziarele partidelor de așa-zisă opoziție din regiune, iar pe cei care scriu comunicate de presă de partid tipărite în aceste ziare îi numim „jurnaliști independenți”. Greu de înțeles pentru un german o atare abordare.

Nu există presă independentă în regiunea transnistreană! Și nici jurnaliști absolut liberi. Există presă controlată și finanțată oficial care laudă regimul ielgal și există unele ziare și jurnaliști care nu-i laudă atât de pronunțat, dar tolerează în tăcere uzurparea puterii și abuzurile comise de această grupare. Libertatea de exprimare presupune în primul rând libertatea de a exprima păreri alternative.

Site-uri indezirabile interzise

În luna mai 2013, la comanda liderului separatist Evghenii Șevciuk, a fost închis accesul la o serie de site-uri și forumuri: www.rodinapmr.ru, www.tiras.ru, www.dniester.ru, www.forum.pridnestrovie.com, www.forum.dnestra.com, www.openpmr.info, www.pmr-rf.ru, www.forum-pridnestrovie.ru, www.nistru.net și www.forum-pmr.net. Asta chiar dacă criticile la adresa administrației transnistrene apărute pe aceste site-uri au fost mai mult decât timide. Șevciuk a dispus ca toate portalurile informaționale din regiune să se înregistreze ca instituții de presă la autoritățile neconstituționale ca să poată fi controlate și sancționate: „Nu avem nevoie de gunoiști anonime”, a spus Șevciuk. Asta după ce tot el a interzis finanțarea din exterior a organizațiilor non-guvernamentale din regiune. Agenția „Tiras” scrie că după ce au fost interzise site-urile indezirabile puterii, s-au intensificat polemicile pe rețelele de socializare. La scurt timp, mai mulți jurnaliști și politicieni „de opoziție” din regiunea transnistreană au semnalat faptul că le-au fost „sparte” conturile de pe rețele sociale, precum și cutiile poștale electronice. În iulie 2013, la Tiraspol a avut loc un miting împotriva închiderii site-urilor menționate. Mitingul, autorizat, a durat doar jumătate de oră, a adunat aproximativ 100 de oameni, iar vorbitorii au fost în mare parte politicieni din opoziția de la Tiraspol.

Soluția: Deconspirăm, educăm, finanțăm... de la distanță

Soluția descătușării regiunii transnistrene trebuie să vină de pe malul drept al Nistrului și din Ucraina (dacă se va democratiza și europeniza). Dar e nevoie de o schemă care să funcționeze concertat și pe înțelesul oamenilor simpli de acolo. Lor nu le este frică, dar se simt abandonați și au pierdut orice speranță că se mai poate schimba ceva în viața lor. Am intervievat oameni în piața de haine din Tiraspol. Nu le este frică de camera de filmat. Când au aflat că sunt jurnalist străin (materialul era pentru ZDF din Germania) au lăsat tarabele și s-au adunat în jurul meu să-și spună durerea. Oamenii sunt recuperabili. Trebuie doar dezinhibați (asta e misiunea jurnaliștilor) și ajutați să scape de sărăcie (misiunea statului Republica Moldova).

Într-un mare proiect național de reintegrare a țării, multe piste vor eșua. De exemplu, așa s-a întâmplat cu un proiect finanțat din exterior care părea să fi culminat cu apariția a 6 bloguri de jurnaliști din regiunea transnistreană:

<http://tiraspol.wordpress.com>

<http://ziarulluceafarul.blogspot.com>

<http://blogusorulmeu.blogspot.com>

<http://natashkalove.blogspot.com>

<http://vicusea.blogspot.com>

<http://skorpion4ik.blogspot.com>

Nici unul din ele nu mai funcționează. Aceeași soartă au avut-o și unele publicații on-line. Unde s-a greșit? Au fost plasate fizic în partea stângă a Nistrului și, evident, au fost suprimate de regim. Dar ca să scrii despre fărădelegile din Transnistria nu e neapărat să locuiești acolo, ori presa on-line este de necontrolat. Un alt pas: includerea jurnaliștilor transnistreni în rețelele profesionale internaționale pentru schimb de experiență; instruirea jurnaliștilor; oferirea de burse pentru jurnaliștii de acolo din partea organizațiilor internaționale. Rezultatele puteau fi deja palpabile dacă ne-am fi impus ca autoritate constituțională cu 20 de ani în urmă.

Gheorghe Budeanu: Șevciuk asupra presei mai rău decât Smirnov

După războiul din 1992, ziaristii din dreapta Nistrului și-au rărit deplasările în Transnistria. Unii de frică, alții de plictiseală. Ziaristul Gheorghe Budeanu a încercat în 2003-2004, în cadrul proiectului „*Două maluri de Nistru: ziaristii își strâng mâna*” să apropie jurnaliștii de pe cele două maluri. În virtutea misiunii proiectului, el a reușit să cunoască foarte bine realitățile în care activează jurnaliștii din regiunea transnistreană. Iată de am decis să-i adresăm câteva întrebări.

Există acum în regiunea transnistreană presă și jurnaliști liberi care să ne facă să credem că intrarea în normalitate a presei de peste Nistru este posibilă?

Gheorghe Budeanu: La acest capitol eram considerat un optimist teribil la începutul deceniului trecut, considerând că, deși regimul Smirnov controla aproape toate mass media din regiune, acolo există jurnaliști care pot să obțină și să promoveze libertatea de expresie. Celelalte ziare și posturi de radio sau de televiziune care influențează opinia publică erau „organe de presă” ale administrației sau ale unor mișcări social – politice care reprezintă administrația. Situația n-a devenit mai bună nici după venirea lui Evgheni Șevcik în locul lui Igor Smirnov. Dar jurnaliști apți de a face o presă liberă în regiunea transnistreană există.

De ce toată presa din regiunea transnistreană este pro-rusă?

Gheorghe Budeanu: Explicația e foarte simplă: pentru că politica oficială în regiune este pro-rusă. Acolo, tot timpul, în afară de câțiva ani din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, populația a fost educată în spirit pro-rusesc. Pe de altă parte, chiar dacă există jurnaliști care înțeleg prea bine politica dușmănoasă a Rusiei în regiune, care simpatizează libertățile occidentale și tendința Republicii Moldova de a le obține, instinctul autoapărării nu le permite să promoveze deschis lucrul acesta.

Din observațiile Dvs, cât de mult își dorește consumatorul de informație din regiunea transnistreană să primească informație corectă, nemanipulatorie?

Gheorghe Budeanu: Vorba e că anume „aici e îngropat câinele”, ca să folosesc sensul unei expresii rusești. Propaganda oficială a regimului separatist, utilizând cele mai eficiente modalități sovietice de manipulare, s-a străduit să transforme populația din regiune, vorba lui Aitmatov, într-o masă de mancurți. În mare parte, populația din stânga Nistrului nu-și mai dă seama că este manipulată, iar deseori chiar, viceversa - informația corectă o ia drept manipulative. E ceva diabolic, dar asta-i realitatea.

La ce pericole se expune un jurnalist dacă ar încerca să-și facă onest meseria în regiunea transnistreană?

Gheorghe Budeanu: Ziaristul, oricât de onest ar dori să fie, el, ca oricare om, are instinctul autoapărării, de unde și apare nevoia de autocenzură, care, încet-încet, îl încorporează în rândul celor care s-au declarat deschiși ostași ideologici ai regimului, ai oficialităților. Simptomul acesta este foarte pronunțat în regiunea transnistreană. Acolo, unde nu știi ce se va întâmpla în ziua de mâine, cum îți vei hrăni familia, unde știi că organele kaghebiste sunt mereu în alertă și cu ochii pe tine, ești nevoit să te conformezi realității, ca să nu rămâi fără lucru. Jurnalistul care își face

onest meseria spune niște adevăruri, iar spunând niște adevăruri politice în regiunea secesionistă - poți fi considerat dușman, agent occidental sau susținător al mișcărilor democratice din dreapta Nistrului.

În sensul acesta, am un exemplu concret în care, după o întâlnire cu ziaristi de la Dubăsari, unde s-a vorbit anume despre onestitatea profesională a jurnaliștilor, redactorul șef al ziarului local mi-a spus că la acea întâlnire au avut urechi chiar și frunzele copacilor sub care ne-am întâlnit. A doua zi apăruse pericolul ca el să fie concediat... La Camenca, probabil tot cu scopul de a avertiza redactorul ziarului raional să nu-și permită prea multă „onestitate”, soțul ei a fost ucis în împrejurări miraculoase. Sau cazul de la „Celovek i ego prava”, când, pentru a-l speria pe redactorul șef, localul redacției a fost atacat cu grenade. Aș mai pomeni un exemplu considerat de unii drept model în acest sens – cazul ziaristului Ernest Vardanean, totuși el merită un comentariu aparte.

Cum pot fi descătușați, în opinia Dvs, jurnaliștii transnistreni? Ce poate face Chișinăul, UE?

Gheorghe Budeanu: Eu rămân convins că proiecte ca cel realizat în anii 2003-2004 – „Două maluri de Nistru: ziaristii își strâng mâna” – ajută la „descătușarea” colegilor noștri din această zonă. Sigur, e mai greu acum să realizezi asemenea proiecte, dar în situația geopolitică din regiune nimic nu se obține ușor, iar indiferența noastră ar putea face ca, odată cu trecerea anilor, așa ceva în genere să fie imposibil. La urma urmei, se poate de intensificat o colaborare cu genericul „jurnaliștii fără frontiere”, pentru a promova sentimentul de fraternitate profesională cu colegii noștri din stânga Nistrului. Totodată - și nevoia de descătușare, principiile libertății de exprimare...

Presa on-line ar fi o soluție?

Gheorghe Budeanu: Aceasta este soluție, dar a celui care fuge de greutate, care se teme de probleme. Totuși, am spus: și presa on-line este o soluție. Știu, însă, că regimul de la Tiraspol a folosit deja acțiuni de paratrăsnet în cazul unor asemenea soluții, blocând chiar și rețele de socializare. Presa on-line are mai puțină credibilitate și nu o poate accesa anume acea parte a populației care are o mai mare nevoie de informație veridică. Oricum, toate „soluțiile” trebuiesc folosite, inclusiv presa on-line.

10. Conflictul transnistrean, sursă de venituri subterane pentru unii de la Chișinău, Tiraspol și Moscova

De mai bine de 20 de ani auzim fraza: „Chișinăul nu-și poate onora angajamentele față de locuitorii din regiunea transnistreană, deoarece nu controlează efectiv acel teritoriu. Dar ca să poți exercita controlul asupra unui teritoriu, trebuie să deții structuri și, prin ele, să impui reguli. Chișinăul a moștenit astfel de structuri în regiunea transnistreană de la URSS, dar le-a irosit sau le-a cedat timid. Administrația separatistă de la Tiraspol nu le-au avut, dar a profitat de inacțiunile Chișinăului și de sprijinul Rusiei și le-a acaparat (subordonat).

Pe 6 septembrie 1991, așa numitul soviet suprem de la Tiraspol a transferat sub jurisdicția auto-proclamatei „rnm” toate organele administrației publice, întreprinderile, subunitățile și serviciile MAI, procuraturii și KGB-ului (cu excepția unităților armatei sovietice dislocate în raioanele de Est ale Republicii Moldova). S-a făcut totul în spatele Armatei a 14-a a Rusiei care a servit ca un scut pentru fortificarea separatiștilor.

„Grija” separatiștilor contra indiferenței Chișinăului

De atunci Chișinăul parcă s-a resemnat. Nu profită de mlaștina politică din regiunea transnistreană ca să răstoarne conducerea de acolo. Nici măcar nu încearcă să domine Tiraspolul din punct de vedere propagandistic, deși are sprijin internațional, argumente justificative și suficiente pârgii mediatice la îndemână. Totul se reduce la renumita zicală: „De ce să semănăm mălai, dacă oricum îl vor mânca vrăbiile”: de ce să creăm judecătorii pentru locuitorii de peste Nistru, dacă s-ar putea ca ele să nu fie lăsate să funcționeze; de ce să le dăm pensii și indemnizații celor din regiunea transnistreană, dacă oricum rămân loiali regimului separatist; etc. După această schemă au fost „înmormântate” zeci de inițiative care, dacă erau implementate de la bun început, astăzi ar fi dat deja roade: oamenii din regiunea transnistreană ar fi simțit sprijinul real al administrației constituționale. Or, o soluționare durabilă a conflictului nu este posibilă în situația în care rebelii separatiști își exteriorizează „grija” față de cetățenii de peste Nistru mai evident decât o face statul legitim. Și nu contează că regimul separatist primește bani din Rusia pentru a cumpăra loialitatea acelor cetățeni. Pentru omul de rând contează cât de palpabil e rezultatul.

CtEDO a emis cel puțin două decizii în care se referă la invocata incapacitate a Chișinăului de a soluționa anumite situații legate de încălcarea drepturilor omului. Este vorba de „cazul Ilașcu” și „cazul Catan”. În ultimul caz este vorba de dosarul școlilor cu predare în baza grafiei latine din regiunea transnistreană. În ambele cazuri, CtEDO a menționat că „chiar dacă Chișinăul nu exercită controlul efectiv asupra raioanelor de Est ale Republicii Moldova, autoritățile constituționale trebuie să depună eforturi ca să preia controlul și să facă tot posibilul pentru a garanta respectarea drepturilor omului pe întreg teritoriul țării”. De asemenea, CtEDO a cerut Chișinăului să dovedească faptul că a încercat să soluționeze cele două probleme invocate în dosare, aplicând principiile dreptului internațional, dar a eșuat.

De ce supraviețuiește regimul separatist?

Din exterior, realitatea se vede altfel decât o vedem noi, de aici. Un grup de avocați americani a investigat cauzele care fac posibilă supraviețuirea regimului separatist transnistrean. Concluziile sunt dezarmante atât pentru Chișinău, cât și pentru Tiraspol și Moscova: „Un spectru larg de actori manipulează ambele părți una contra celeilalte, menținând legături atât cu guvernul Moldovei, cât și cu „rnm”, în efortul de a păstra aranjamente comerciale lucrative (și deseori ilegale) datorită economiei paralele și politicilor vamale ale „rnm”. Acești oameni de afaceri din Ucraina, Moldova și Rusia constituie un lobby bine finanțat, care vrea să mențină situația intactă cât mai mult posibil”.

În pușcăriile din regiunea transnistreană zac oameni nevinovați care au avut naivitatea să creadă că pot face business în regiunea transnistreană. Acestor oameni nu li s-a oferit șansa de a compărea în fața unei instanțe de judecată legale. Ba din contra, autoritățile constituționale au contribuit la condamnarea lor arbitrară prin oferirea datelor cu caracter personal autorităților separatiste.

Interviu cu Victor Pușcaș, ex-președinte al Curții Constituționale

- Conform legislației moldovenești, există 43 de funcții de judecător vacante pentru regiunea transnistreană pe care Chișinăul nu le suplinește de ani de zile, intuind că acestea nu vor putea funcționa din cauza regimului separatist. Cât de justificat vi se pare un astfel de argument?

Victor Pușcaș: Sigur că ne putem reproșa faptul că nu se respectă o prevedere din lege, dar avem o situație nenormală când autoritățile centrale nu exercită controlul asupra unei părți a teritoriului. Odată cu reformarea sistemului judiciar, în 1996, au fost create instanțe judecătorești pentru cetățenii din stânga Nistrului. De exemplu, pentru raionul Slobozia, sediul Judecătoriei se află în raionul Ștefan Vodă. Acolo există un judecător care deservește cetățenii de pe malul stâng al Nistrului. La Rezina este judecător care deservește cetățenii din Râbnița și Camenca și la Judecătoria Centru (Chișinău) sunt deserviți cei din Grigoriopol. Adică posibilități au fost create. Da, poate că nu e prea comod, dar măcar s-a creat o posibilitate

Interviu cu Valentin Krîlov, deputat în primul Parlament al R. Moldova

- Conform legislației moldovenești, există 43 de funcții de judecător vacante pentru regiunea transnistreană pe care Chișinăul nu le suplinește de ani de zile, intuind că acestea nu vor putea funcționa din cauza regimului separatist. Cât de justificat vi se pare un astfel de argument?

Valentin Krîlov: Cred că e deja timpul să înțelegem că jurisdicția Chișinăului nu se mai revărsă, cu regret, peste raioanele de Est ale Republicii Moldova. Și această situație nu s-a născut astăzi. Ea există practic de peste 20 de ani. Și nu numai în domeniul jurisprudenței există probleme de acest fel. Astăzi, regiunea transnistreană funcționează în afara legislației Republicii Moldova. În toate domeniile. Iar în ceea ce privește redeseemnarea judecătorilor în circumscripțiile de care ați menționat, pot să spun că în legislația actuală a Republicii Moldova care se referă la regiunea transnistreană sunt o groază de-a lacune. Dar cel mai grav este că nimeni nu se ocupă de aceste probleme.

pentru oameni să se adreseze în instanțele constituționale. Cu regret, nu au fost numiți toți judecătorii, pentru că nu au posibilitate să-și îndeplinească atribuțiile, dar s-a făcut atât cât s-a putut.

- Credeți că cetățenii de peste Nistru au suficiente pârghii pentru a-și apăra drepturile în instanțele constituționale?

Victor Pușcaș: În orice caz ei nu sunt lipsiți de dreptul și de posibilitatea de a se adresa instanțelor legale. Dar ei trebuie să vrea să se adreseze. Ei trebuie să înțeleagă că trebuie să ignore așa-zisele instanțe create de separatiști. În plus, vreau să menționez că le este deschisă și calea spre CtEDO ca ultimă instanță.

- Cum vor putea fi legalizate, în opinia Dvs., privatizările care au loc în regiunea transnistreană în cazul unei eventuale soluții politice?

Victor Pușcaș: Aceasta nu e doar problema Republicii Moldova. Aici sunt implicate mai multe state și cred că această chestiune va fi rezolvată atunci când se va negocia o soluție politică durabilă pentru diferendul transnistrean. Dar dacă privim altfel lucrurile, privatizări ilicite au loc nu numai în partea stângă a Nistrului, ci și în partea dreaptă. În acest caz organele de drept pot să facă investigații și să anuleze privatizarea sau să confirme legalitatea procesului de privatizare în cazuri concrete. Adică, nu sunt veșnice aceste acte de privatizare. Dacă în procesul privatizării au fost săvârșite infracțiuni, cazurile pot fi oricând cercetate și rezultatele - anulate.

- Cui aparțin, juridic, acele proprietăți astăzi – autorităților constituționale sau celor neconstituționale?

Victor Pușcaș: Un lucru trebuie să fie clar: Toate proprietățile din stânga Nistrului aparțin Republicii Moldova. Vorbim de proprietatea

- Cum pot, într-o atare situație, cetățenii de peste Nistru să-și apere drepturile?

Valentin Krîlov: Dacă vorbim de cetățeni ai Republicii Moldova, ei se pot adresa în instanțele de pe malul drept al Nistrului. Eu cred că nu vor fi respinși dacă se vor adresa.

- Cum vor putea fi legalizate, în opinia Dvs., privatizările care au loc în regiunea transnistreană în cazul unei eventuale soluții politice?

Valentin Krîlov: Cred că noi trebuie să percepem acele privatizări ca pe un fapt împlinit și să le tratăm ca atare. Nimic nu se mai poate schimba pe segmentul acesta. Nu doar eu cred așa. Există niște realități. Situația nu stă pe loc în așteptarea unei soluții politice. Viața merge înainte, evoluează. Prin urmare, acordurile și alte documente normative care au fost coordonate și semnate în 1992 practic nu mai funcționează, deoarece realitățile s-au schimbat. Eu personal văd rezolvarea problemei prin constituirea unui nou stat care ar fi compus din două părți – Republica Moldova și Transnistria. Altă ieșire, în viziunea mea, nu există. Dar ceea ce a avut deja loc în regiunea transnistreană trebuie asumate ca fapte împlinite. Spun asta cu regret. Aceasta este realitatea.

- Cui aparțin, juridic, acele proprietăți astăzi – autorităților constituționale sau celor neconstituționale?

Valentin Krîlov: Diferite întreprinderi au diferiți stăpâni. Sunt investitori străini, sunt și locali. Și acele privatizări trebuie recunoscute chiar dacă au avut loc sub oblăduirea autorităților nerecunoscute.

- Organizația Promo-LEX a semnalat mai multe cazuri în ultimii ani când tinerii evadați din așa-zisa armată transnistreană s-au refugiat în partea dreaptă a Nistrului și

statului. Așa scrie în Declarația de suveranitate, așa scrie în Decretul cu privire la puterea de stat, deoarece Republica Moldova și-a proclamat independența în granițele ei administrative la 1 ianuarie 1990. Alte interpretări aici nu trebuie să apară. Dar eu vreau să vă amintesc de un moment foarte interesant care trebuie cunoscut. Atunci când a aderat la Consiliul Europei, guvernarea noastră a avut tupeul să formuleze niște rezerve față de regiunea transnistreană, precum că nu poate garanta protejarea drepturilor omului pe acel teritoriu. Strasbourg-ul, însă, nu a recunoscut această rezervă și a spus foarte clar că guvernarea centrală a Republicii Moldova poartă răspundere pe întreg teritoriul țării.

- Asociația Promo-LEX a semnalat mai multe cazuri în ultimii ani când tinerii evadați din așa-zisa armată transnistreană s-au refugiat în partea dreaptă a Nistrului și au cerut ajutor autorităților constituționale. Aici, însă, polițiștii moldoveni i-au reținut și i-au predat forțelor separatiste care i-au băgat la pușcărie. Cum comentați o atare stare de lucruri?

Victor Pușcaș: Din punct de vedere juridic, orice infracțiune trebuie să fie cercetată de instanțe legale. Însăși așa-numita dezertare din pseudo-armata transnistreană nu poate fi percepută ca o infracțiune, de aceea mie îmi vine greu să înțeleg cum a fost posibil așa ceva. Cred că Ministerul Apărării și Ministerul de Interne trebuie să mediteze profund asupra unor astfel de cazuri.

- Ce părere aveți despre ipoteza că diferendul transnistrean este întreținut deoarece unii de la Chișinău, Tiraspol și Moscova storc bani folosindu-se de această stare de incertitudine?

Victor Pușcaș: Eu cred că avem destule argumente ca să analizăm și sub acest aspect problema. Dar subiectul principal este totuși in-

au cerut ajutor autorităților constituționale. - Aici, însă, polițiștii moldoveni i-au reținut și i-au predat forțelor separatiste care i-au băgat la pușcărie. Cum comentați o atare stare de lucruri?

Valentin Krîlov: E grav dacă s-a întâmplat așa. Nu pot decât să presupun că există anumite „înțelegeri de lucru”. Și această situație confirmă încă o dată - ne place nouă sau nu, dar realitatea e cea pe care o cunoaștem: există, paralel cu Republica Moldova, încă un stat care nu este recunoscut juridic de nimeni, dar el există și funcționarea lui este tolerată. Unii îl poreclesc stat-fantomă. Dar în acest stat-fantomă locuiesc câteva sute de mii de oameni care au o administrație, legislație, etc. Noi vedem că negocierile în problema transnistreană demult au eșuat, iar vorbește despre „pași mici, dar concreți” este abureală curată – o imitare a procesului care nu poate aduce succes.

- Ce părere aveți despre ipoteza că diferendul transnistrean este întreținut deoarece unii de la Chișinău, Tiraspol și Moscova storc bani folosindu-se de această stare de incertitudine?

Valentin Krîlov: Există elemente ce confirmă această teză, dar mi se pare că per total nu este așa. Eu am senzația că acest conflict contravine intereselor de bază atât ale malului drept al Nistrului, cât și ale malului stâng. Numai împreună noi suntem mai puternici și numai împreună avem perspective mari. Eu sunt adeptul unei republici integre, împreună cu Transnistria, în baza unui proiect federativ sau confederativ. Adică, în baza creării statului comun în hotarele RSSM din 1990.

teretul geopolitic al marilor puteri și în special al Federației Ruse. Eu știu cum a apărut acest conflict. Eu dispun de foarte multe dovezi care scot în evidență interesul Federației Ruse în tot ce s-a întâmplat atunci. Și toate încercările noastre de a rezolva acest conflict pe cale constituțională, prin adoptarea unui statut special al regiunii transnistrene, sunt blocate anume de către Federația Rusă. Iată de ce spun că problema aceasta se află în mâinile puterilor mari.

Articolele au fost elaborate de jurnalistul Vitalie Călugăreanu în cadrul Proiectului „Suport Instituțional Program Drepturile Omului” implementat de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar oferit de Civil Rights Defenders din fondurile Sida. Punctele de vedere exprimate în articole reflectă opinia și poziția autorului și nu neapărat poziția Asociației Promo-LEX și a Civil Rights Defenders.

Toate drepturile protejate. Conținutul articolelor poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.